

УИЛЯМ ШЕКСПИР

КРАЛ ЛИР

Част 3 от „Великите трагедии“

Превод от английски: Валери Петров, 1974

chitanka.info

КРАЛ ЛИР^[0]

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

ЛИР — крал на Британия

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

БУРГУНДСКИЯТ КНЯЗ

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ — съпруг на Регана

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ — съпруг на Гонерила

ГРАФ КЕНТ

ГРАФ ГЛОСТЪР

ЕДГАР — законен син на Глостър

ЕДМЪНД — извънбрачен син на Глостър

КЮРАН — придворен

СТАРЕЦ — изполичар на Глостър

ЛЕКАР — при Корделия

ШУТ — на Лир

ОСВАЛД — домоуправител на Гонерила

КАПИТАН — на служба при Едмънд

БЛАГОРОДНИК — от обкръжението на Корделия

ГЛАШАТАЙ

СЛУГИ — на Корнуолския княз

ГОНЕРИЛА, РЕГАНА, КОРДЕЛИЯ — дъщери на Лир

Рицари от свитата на Лир, офицери, пратеници, войници, придворни.

Място на действието: Британия.

[0] Оригиналното название на трагедията е „*The Tragedy of King Lear*“ — „Трагедия за крал Лир“. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В двора на крал Лир.

Влизат Кент^[1], Глостър^[2] и Едмънд.

КЕНТ

Мислех, че кралят обича повече Олбанския княз^[3], отколкото Корнуолеца^[4].

ГЛОСТЪР

Всички мислехме тъй. Но сега от това как е разделил кралството не личи кого от двамата цени повече — частите са така изравнени, че никой от тях не би предпочел дела на другия, ако внимателно претегли качествата им.

КЕНТ

Този млад човек е навярно ваш син, милорд?

ГЛОСТЪР

Малко съм отговорен за него. Толкоз пъти съм се червял от това, че вече челото ми е закалено.

КЕНТ

Не можах да ви схвана, сър.

ГЛОСТЪР

Затова пък майката на този приятел ме схвана, подхвани и наду корема тъй бързо, че се сдоби с хлапак за люлката, преди да се е сдобила със съпруг за леглото. Намирисва на грях, а?

КЕНТ

Не мога да осъдя един грях, който има такова добро последствие.

ГЛОСТЪР

Аз имам, сър, и законен син, около година по-голям, но той не е по-драг на сърцето ми. Наистина този разбойник се появи на света малко нахално, без никой да го е канил, но майка му си я биваше и правенето му беше приятно, тъй че сега трябва да го признавам, кучия му син! Едмънд, знаеш ли кой е този благородник?

ЕДМЪНД

Не, господарю.

ГЛОСТЪР

Това е граф Кент. Помни го като мой уважаван приятел.

ЕДМЪНД

Покорен ваш слуга, милорд!

КЕНТ

Харесвате ми. Ще гледам да ви опозная по-отблизо.

ЕДМЪНД

Ще се старая да заслужа честта, сър.

ГЛОСТЪР

Беше в чужбина девет години и скоро пак ще замине... Кралят иде!

Тръбен звук.

Влиза Лир, следван от Корнуолския княз, Олбанския княз, Гонерила, Регана, Корделия и Свита.

ЛИР

Ти, Глостър, посрещни кралете на
Бургундия^[5] и Франция!

ГЛОСТЪР

Отивам,
Ваше Величество!

Излиза.

ЛИР

Додето дойдат,
ний скритата си мисъл ще разбулим.
Подайте картата! И тъй, узнайте,
че ние разделихме своите кралство
на три държави и сме взели твърдо
решение, от старите си плещи
деятелност и грижи да прехвърлим
върху по-млади, тъй че без товар
да се домъкнем до смъртта. Вам, княже
на Корнуол, и вам, Олбански княже,
любими мои зетьове, аз искам
да съобщя какво ще дам във зестра
на всяка дъщеря, за да избегнем
чрез днешна ясност утрешни раздори.
Бургундският и френският крале,
съперници за малката ми рожба,
отдавна чакат в двора ни и ние
сме длъжни отговор да им дадем.
Да чуем, мои дъщери — понеже
нам предстои да съблечем сега
от себе си богатство, кралска власт
и право над земи, — коя от вас
най-много ни обича, та да пръснем
там свойта щедрост, дето тя най-много
заслужена е! Гонерила моя,
ти, първа рожбо, първа говори!

ГОНЕРИЛА

Обичам ви аз, сър, над туй, което
със слово се изказва! Вий за мен сте
по-драг от свобода, светлик, простор,
по-скъп от всичко ценно или рядко,
по-мил от цял живот във Божа милост!

Дете не е облъхвало баща си
със обич като мойта и пред нея
речта е бедна, говорът — безсилен!
Така обичам ви и тези думи
все пак не казват колко ви обичам!

КОРДЕЛИЯ (*настрадани*)
А ти, Корделия, какво ще кажеш?
Обичай и мълчи!

ЛИР

На всичко туй,
от тази тук черта, та чак до тази,
със сенчести гори, поля богати,
реки обилни, пасбища просторни,
те правим господарка! Нека бъде
на твойто с княза Олбани потомство
завинаги!... А второто ни чадо,
съпругата на Корнуол, Регана,
какво ще каже тя на своя татко?

РЕГАНА

От същия метал съм аз, от който
изляна е сестра ми, и ценя се
наравно с нея. Нейните слова
изказват същината и на мойта
люобов към вас, пропускайки, че аз
противница съм, сър, на всички други
най-тънки радости на сетивата
и щастие единствено изпитвам
в това да ви обичам, ваша милост!

КОРДЕЛИЯ (*настрадани*)
Корделия, как бедна си пред тях!...
Но не, не е така, щом обичта си
усещаш по-богата от езика!

ЛИР

На теб и на наследниците твои
от кралството си ние ще оставим
таз трета, по пространство, хубост, ценност
еднаква със оназ на Гонерила...

Сега да чуем тебе, наша радост,
последна по рождение, но не и
в сърцето бащино, зарад която
горещо спорят виното французко
и млякото бургундско! Ти какво
на татко си ще кажеш, за да вземеш
третина, по-разкошна от онези
на своите сестри? Кажи, да чуем!
Е?...

КОРДЕЛИЯ

Нищо, господарю.

ЛИР

Нищо?

КОРДЕЛИЯ

Нищо.

ЛИР

От нищо мъчно се добива нещо!
Отговори отново!

КОРДЕЛИЯ

Горката аз! Не мога да издигна
сърце до устни!... Господарю мой,
обичам ви, дългът ми както иска,
не повече и не по-малко.

ЛИР

Как?

Корделия, внимавай! Поправи се!

Със тези думи можеш да разбиеш
съдбата си!

КОРДЕЛИЯ

Добри ми господарю,
живот, храна и обич аз от вас
получих и за тях ви се отплащам
със послушание, любов и почит.
Зашо сестрите ми са се венчали,
щом казват, че обичат само вас?
Ако ме вземе някой, той ще вземе
и част от мойте обич, грижа, дълг.
Не бих могла — подобно на тях двете —
да встъпя в брак, за да обичам само
родителя си!

ЛИР

Чувай, от сърце ли
го казваш туй?

КОРДЕЛИЯ

Да, благи господарю.

ЛИР

Да вярвам ли? Тъй млада и тъй хладна!

КОРДЕЛИЯ

Тъй млада и тъй пряма, господарю!

ЛИР

Добре тогава! Нека прямотата
ти бъде зестра! Чувай ме, кълна се
на слънцето в свещения светлик
във тайнствата нощи на Хеката^[6],
във звездните влияния, които
ни раждат и убиват: аз от тебе
оттеглям бащинство, роднинство, близост

и обявявам те за чужденка
в това сърце, дордето то е живо!
От днес нататък варваринът скит^[7]
и оня, който своя глад засища
с плътта на рожбите си, ще ми бъдат
еднакво сродни, близки и любими
със тебе, моя някогашна дъще!

КЕНТ

Мой скъпи господарю...

ЛИР

Кент, мълчи!
Не се изпречквай сам пред яростта
на дракона! Любимка тя ми беше
и мислех своя отдих да закътам
във грижите й... Вън от моя поглед!
Във гроба си да не намеря мир,
ако сърце за нея не заключа!...
Повикайте французина!... Е? Чакам!...
Бургундецът, и той да дойде тук!
Вий, Олбани и Корнуол, разделете
и нейната третина помежду си,
а нея да я жени гордостта й,
която тя нарича откровеност!
Вас двамата обличаме от днешка
във своите могъщество и власт
със всичко придвижаващо ги. Ние
у вас ще пребиваваме, поредно
гостувайки на всекиго по месец
със свита от сто рицари, чиято
издръжка ще е ваша; сан и титли
запазваме си, но от днес нататък
на вас, любими наши синове,
власт, доходи, върховно ръководство
принадлежат; във знак на всичко туй
короната ни вий си разделете

по равному!

КЕНТ

Велики, горди Лир,
когото винаги съм уважавал
като свой крал, като наставник следвал,
като баща обичал, споменавал
като закрилник в своите молитви!...

ЛИР

Лъкът е опнат — дръж се по-встрани!

КЕНТ

Не се боя! Стрелата му пусни
и нека жадният ѝ връх се впие
в сърцето ми! Не, Кент ще бъде груб,
щом Лир е луд! Какво си мислиш, старче?
Че верността ще замълчи от страх,
когато вижда как мощта се стапя
пред хитрото ласкателство? Не, Лир,
служителят е длъжен да е дързък,
когато господарят му лудее!
Задръж властта си и със трезва мисъл
възпри чудовищната си припряност!
В живота си кълна се, че от трите
не малката най-малко те обича —
сърцата на онез, чиито думи
не могат да кънятят, не са най-празни!

ЛИР

Живота си залагаш, Кент! Мълчи!

КЕНТ

Живота си залагал съм нерядко
срещу вразите ти и днес готов съм
за теб да го загубя, господарю!

ЛИР

Пръждосвай се оттук!

КЕНТ

Кралю, внимавай!
Не ме губи от погледа си, Лир!

ЛИР

Кълна се в Аполона!^[8]...

КЕНТ

В Аполона
и аз кълна се, че напразно ти
тревожиши боговете си!

ЛИР

Изменник!
Бунтуващ се васал!

Хваща се за меча.

ОЛБАНСКИЯТ и КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Кралю, недейте!

КЕНТ

Убий си лекаря и вместо нему
плати на своята болест! Ако ти
решението си назад не дръпнеш,
дорде туй гърло има глас, ще викам:
„Лир, зле постъпваш!“

ЛИР

Слушай ме, крамолник!
Във името на клетвата си, слушай!
Задето искаше да ни накараш
да нарушим обета кралски — нещо,

което досега не е било —
и за това, че се изпречи дръзко
между присъдата ни и властта ни —
което в нас не могат изтърпя
ни сан, ни кръв — върховната ни власт
това ти определя за награда:
пет дни ти даваме да си приготвиш
закрила от житетските несгоди,
на шестия да си обърнал вече
омразния си гръб на нашто кралство,
защото от десетия нататък,
заварят ли те в него, ще си труп!
Пръждосвай се! И тази ми присъда
е неотменна, Зевс^[9] ми е свидетел!

КЕНТ

Прошавай, Лир! Под твойта воля луда
в чужбина дом е, у дома — прокуда!

Към Корделия.

Ти имаш честен ум и реч открита —
дано небето ти дари защита!

Към Регана и Гонерила.

На вас дано пък нищо не попречи
с дела да потвърдите пищни речи!...
Князе, прощавайте! Граф Кент ще знай
да следва своя път и в чужди край!

Излиза.

Тръбен звук. Влизат Глостър, след него Френският крал и Бургундският княз със своите
Свити.

ГЛОСТЪР

Всевластни Лир, французкият владетел
и князът на Бургундия са тук!

ЛИР

Бургундски княже, който тъй достойно
се състезавате със този крал
за дъщеря ни, питаме ви пръв:
с каква най-малка зестра сте съгласен
да я приемете?

БУРГУНДСКИЯТ КНЯЗ

Кралю достойни,
дльтът ѝ бе определен от вас —
аз повече не искам, вий по-малко
не ще предложите!

ЛИР

Бургундски княже,
тъй скъпа беше нейната прибавка,
когато тя самата бе ни скъпа,
ала сега ѝ падна стойността.
Погледайте я! Ако нещо в тази
измамна стока ви харесва много
или изобщо тя, богата само
със нашата досада, ви се види
подходяща жена за ваша милост,
честита да ви е!

БУРГУНДСКИЯТ КНЯЗ

Какво да кажа?

ЛИР

Готов ли сте, тъй бедна откъм близки
и толкова заможна на недъзи,
дарена със проклятие за зестра
и със изгнание за благослов,
да я приемете?

БУРГУНДСКИЯТ КНЯЗ

Кралю, простете,

при тез условия аз нямам избор.

ЛИР

Тогава откажете се, защото
заклевам се във силите върховни,
това са и богатствата!... А вас,
кralю на Франция, обичам много,
за да поискам да ви свържа с нещо,
което мразя. Моля, отправете
сърдечния си път към цел по-висша
от таз окаяница, пред която
природата се дръпва в страх, че трябва
да я признае своя!

ФRENСКИЯТ КРАЛ

Твърде странно!
Как същата, която бе до днес
предмет на вашта гордост, мек балсам
за старостта ви, най-добра, най-мила,
от себе си внезапно е свалила
наметката на тъй богата обич!
Грешът ѝ трябва да е бил ужасен
или похвалите ви преди туй
неоснователни, но да повярвам
в едното или в другото, могъл бих
единствено с намесата на чудо!

КОРДЕЛИЯ

Все пак аз моля кралската ви милост,
бидейки бедна в гладкото изкуство
едно да казвам, а да мисля друго...
защото аз каквото си го мисля
го правя, без да казвам... затова
аз моля ви да разясните тука,
че не порок, злодейство или низост,
позорен грях или безчестна крачка
са ме откъснали от любовта ви,

а туй, че нямам някои неща,
чиято бедност ме обогатява
като очи, които вечно просят,
или език, какъвто съм щастлива,
че липсва ми, макар че тази липса
направи ме нещастна!

ЛИР

По-добре
родена да не беше, щом не знаеш
баша си да зарадваш по-добре!

ФRENСКИЯТ КРАЛ

Нима е само туй? Природна свитост,
таяща в себе си онуй, което
се готови да направи?... Е, какво
ще кажете на дамата, мой драги
съпернико бургундски? Любовта
не е любов, щом смесена е с разни
съображения на нея чужди.
Желаете ли я? Самата тя
е цяло кралство!

БУРГУНДСКИЯТ КНЯЗ

Царствени кралю,
дай туй, което сам преди предложи,
и твоята Корделия ще стане
княгиня на Бургундия!

ЛИР

Без нищо!
Аз dadoх клетва!

БУРГУНДСКИЯТ КНЯЗ

Много съжалявам
но вашият баща е тъй студен,
че и женихът се охлажда в мен.

КОРДЕЛИЯ

Да си върви по пътя към Бургундско
Щом цялата му обич е от сметки,
и аз не го желая!

ФRENСКИЯТ КРАЛ

Корделия прекрасна, по-богата
за мен си в нищетата, по-желана,
когато си изгнана, и по-мила,
изпаднала в немилост! Теб за твойте
безценни добродетели аз взимам!
Законно вдигам туй, което други
са хвърлили! Към тебе — странно нещо —
презрението с хладните си хали
по-жарка почит в моята гръд разпали!
Кралю, ти хвърли своето имане,
на Франция кралица то ще стане!
Тя наша е, не могат ни я взе
Бургундия и нейните князе!
Корделия, прости се с господата,
макар да имат камък във сърцата!
За болката аз радост ще ти дам —
ти губиш тук, за да спечелиш там!

ЛИР

Харизвам ти я! Тя за нас умря!
Ний нямаме такава дъщеря!
Француцино, където щеш води я,
презряна, бедна, без благословия!...
Ела, добри бургундецо!

Trъбен звук.

Lir, Бургундският княз, Корнуолският княз, Олбанският княз, Глостър и Свитите излизат.

ФRENСКИЯТ КРАЛ

Сбогувай се със своите сестри!

КОРДЕЛИЯ

Прошавайте, вий, таткови брилянти!
Корделия оставя ви със поглед,
избистрен от плача. Сестра съм ваша
и недостатъците ви не искам
със имената им да назова.
Внимателни бъдете към баща ни!
На вашите сърца сладкоречиви
го поверявам аз, макар да мисля,
че ако още бях за него мила,
гнездо по-топло бих му отредила!
Прошавайте!

ГОНЕРИЛА

Не ни учи!

РЕГАНА

Ти виж
на господаря си да угодиш,
че той те взе от милозливост само —
за своите твърдоглавие голямо
ти заслужаваше съдба по друга
от тази тук, смекчена без заслуга!

КОРДЕЛИЯ

Най-хитрата измама има срок,
в позор ще свърши скритият порок!
На добър час!

ФRENСКИЯТ КРАЛ

Корделия, ела!

Излиза заедно с Корделия.

ГОНЕРИЛА

Сестро, имам да ти кажа не малко неща, които засягат и двете ни най-пряко. Доколкото разбирам, баща ни заминава още днес.

РЕГАНА

Точно така, и то с теб. Идния месец ще гостува у нас.

ГОНЕРИЛА

Сама виждаш колко непостоянна е старостта му. Опитът, който досега сме натрупали, не е малък. Ето, той винаги е обичал най-много сестра ни, а сега съвсем ясно беше, че я прогони, без дори да размисли.

РЕГАНА

Старческа болест. Но той никога не се е познавал добре.

ГОНЕРИЛА

Да, припрян беше дори в най-здравите си и зрели години. А сега ще трябва да търпим от старостта му не само дълбоко вкоренилите се в характера му недостатъци, но и сприхавото своенравие, което носят болнавите и жълчни години.

РЕГАНА

Чакат ни внезапни избухвания като това изгонване на Кент.

ГОНЕРИЛА

И любезности като сбогуването му с френския крал. Чуй съвета ми, трябва да действаме дружно. Ако баща ни при такова състояние на духа си продължи да ни налага своята воля, днешното прехвърляне на властта ще бъде обида за нас.

РЕГАНА

Трябва да обмислим добре всичко това.

ГОНЕРИЛА

Но и да действаме бързо, преди да е станало късно!

[1] *Кент* — съкратено от граф Кентски; Кент е графство в Югоизточна Англия. ↑

[2] *Глостър* — съкратено от граф Глостърски; Глостършир е графство в Южна Англия; в писата глостърският граф е васал на Корнуолския княз. ↑

[3] „... Олбанския княз...“ — Олбани е било древното название на гористата Северна Шотландия, но по Шекспирово време така наричали цялата северна половина на Британския остров. ↑

[4] „... Корнуолец...“ — става дума за Корнуолския княз; Корнуолската област била в далечното минало отделно княжество в Югозападна Англия. ↑

[5] *Бургундия* — преди да стане през XV век област на Франция, Бургундия била самостоятелно кралство. ↑

[6] *Хеката* (мит.) — гръцка богиня на мрака, повелителка на нощните духове. ↑

[7] „... варваринът скит...“ — племето на скитите насеявало в древността северния бряг на Черно море. ↑

[8] *Аполон* (мит.) — едно от главните божества на гръцката митология; бог на слънцето и изкуствата. ↑

[9] *Зевс* (мит.) — върховен бог в гръцкия пантеон; цар и баща на боговете и хората. Лир се кълне в него, защото легендата, легната в основата на трагедията, е древна, от времето на езичеството в Англия.

↑

ВТОРА СЦЕНА

В замъка на Глостър.

Влиза Едмънд с писмо е ръка.

ЕДМЪНД

Природо, ти си моята богиня —
на твоите закони аз ще служа!
Защо да трябва да се подчинявам
на злия обичай, да се оставям
на правната дребнавост да ме граби,
понеже съм се появил дванайсет
или петнайсет месеца по-късно
от брат си? Извънбрачен! Незаконен!
Неистински! Защо? Какво ми има?
Добре съм сложен, хубав, с остьр ум
като плода на всяка честна майка!
Защо клеймят ни с думи като „долен“,
„позорен“, „низък“? Низък — този, който
във страстните грабежи на пътта
получил е по много буйна сила,
отколкото отива за цял полк
от хапловци, заченати със мъка
помежду сън и яве, в уморено
и спарено легло? Добре тогава,
законни Едгар — твоите земи
ще станат мои! Нашият баща
обича своя незаконен Едмънд
като законния си... Ха! „Законен“ —
красива дума! Но помни, законни,
че ако планът с туй писмо сполучи,
то Едмънд, незаконният, ще стъпи
на шията ти! Чувствам как раста!
Потръгва ми, усещам го! Природо,

подкрепяй незаконните си рожби!

Влиза Глостър.

ГЛОСТЪР

Французинът обиден! Кент изгнан!
Самият крал заминал посред нощ,
разменяйки корона за издръжка!
И всичко тъй набързо!... Едмънд! Казвай!
Какви са новините?

ЕДМЪНД

Никакви, ваша милост.

ГЛОСТЪР

Защо се опитваш да скриеш това писмо?

ЕДМЪНД

Наистина не знам никакви новини, милорд.

ГЛОСТЪР

Какво четеше те питам!

ЕДМЪНД

Нищо, милорд.

ГЛОСТЪР

Нищо? Защо тогава побърза да го мушнеш в джоба си? Когато нещо е нищо, няма защо да се крие. Дай, дай да видим! Ако е нищо, няма да ми трябват очилата.

ЕДМЪНД

Моля ви да ме извините, сър! Писмото е от брат ми. Не съм го още дочел, но докъдето стигнах, струва ми се, че не е за вашите очи.

ГЛОСТЪР

ЕДМЪНД

И да ви го дам, и да се откажа — все ще ви разгневя. Доколкото разбрах, съдържанието му е осъдително.

ГЛОСТЪР

Давай, давай!

ЕДМЪНД

За чест на брат си вярвам, че той го е написал само за да изпита моята добродетелност.

ГЛОСТЪР (чете)

„Това осветено от законите уважение към годините ни отравя най-хубавото време, като ни държи далеч от богатствата ни до деня, в който вече старостта ни няма да знае какво да прави с тях. Почва да ми тежи като безсмислено робство това подчинение на една старческа власт, която ни яха не защото е силна, а защото я търпим. Обади ми се, да поговорим по-надълго за това. Ако можеше баща ми да заспи и да трябваше аз да го събуждам, ти щеше да се радваш завинаги на половината от доходите му и да се ползваш до гроб от обичта на своя брат.

Едгар“

Хм! Заговор! „.... да заспи и да трябваше аз да го събуждам...“ Едгар, син ми, да има ръка да напише такова нещо? Сърце и ум да го помисли?... Кога го получи? Кой ти го донесе?

ЕДМЪНД

Никой, милорд. Там е хитростта! Намерих го на пода в стаята си, подхвърлено през прозореца.

ГЛОСТЪР

А почеркът на брат ти ли е?

ЕДМЪНД

Ако писмото беше за нещо добро, милорд, щях да се закълна, че е неговият; но при такова съдържание бих се радвал да не е.

ГЛОСТЪР

Неговият е!

ЕДМЪНД

Ръката му го е писала, милорд, но сърцето му, надявам се, не е участвало.

ГЛОСТЪР

Друг път да ти е подмятал нещо по този въпрос?

ЕДМЪНД

Никога, милорд, но често съм го чувал да поддържа, че когато децата станат пълнолетни, а родителите им почнат да стареят, с доходите трябвало да се разпорежда синът, а бащата — да бъдел под негова опека.

ГЛОСТЪР

Ах, негодникът му с негодник! Същото, което застъпва и в писмото си! Отвратителен негодник! Мръсен, гнъсен, омразен негодник! Противоестествен мерзавец! Върви, момко, върви и ми го докарай тук! Ще кажа да го задържат! Мръсен негодяй! Знаеш ли го къде е?

ЕДМЪНД

Не знам, милорд. Но, вярвайте ми, ще постъпите добре, ако благоволите да отложите избухването на гнева си срещу брат ми, докато не получите сигурно потвърждение за недобрите му помисли, защото, ако незаслужено го накажете, това ще хвърли петно върху честта ви и ще подрони съвсем чувството му за дълг към вас. Залагам живота си, че това писмо е написано не с лоши намерения, а за проверка на моята честност!

ГЛОСТЪР

Тъй ли мислиш?

ЕДМЪНД

Ако ваша милост смята за уместно, аз ще ви настаня там, откъдето ще можете да чуете разговора ни по този въпрос и да узнаете истината със собствените си уши. Това би могло да стане още тази вечер.

ГЛОСТЪР

Не може да бъде такова чудовище!

ЕДМЪНД

И не е, бъдете сигурен!

ГЛОСТЪР

За баща си, който тъй нежно и силно го обича! Земя и небе! Едмънд, бръкни в него! Обърни му душата наопаки, моля те! Действай, както намериш за добре! Титлата ти давам за истината!

ЕДМЪНД

Веднага ще го потърся, сър. Всички средства ще хвърля, за да изпълня задачата си, и ще ви съобщя за стореното.

ГЛОСТЪР

Тези затъмнения на слънцето и на луната напоследък не ни предвещават нищо добро! Както и да умуват върху тях природните науки, природата ни страда от зловредните им влияния. Любовта се охлажда, дружбата slabee, братя се смразяват. В градовете — бунтове, по селата — раздори, в дворците — предателства. Ето, и връзката между баща и син разкъсана! Този мой негодник изпълнява предсказанието „чедо против баща“. Кралят ни се отклони от природния закон — и това е казано! „Баща против чедо.“ Свърши се доброто ни време: интриги, двуличия, измени и всякакви гибелни безредици ще ни преследват по петите до гроба. Проникни му в душата, Едмънд! Ти няма да загубиш от това! Само предпазливо! И благородният, откровеният Кент — в изгнание! А каква му е вината? Че е честен! Странно!

Излиза.

ЕДМЪНД

Ей го върха на човешката глупост: когато нещо ни върви накриво — най-често поради крайностите на собствената ни природа, — да стоварваме винаги вината за нещастията си върху слънцето, луната и звездите. Като че сме нехранимайковци по календарна необходимост; глупаци вследствие на небесна принуда; мошеници, крадци и мерзавци благодарение на астрални надмошния; лъжци, пияници и прелюбодейци в резултат на планетни влияния; и изобщо измет от всякакъв вид поради неудържими тласъци свише! Какво по-славно оправдание за всеки женкар от това да припише пърчовския си нагон на някоя звезда! Баща ми се е съещил с майка ми под опашката на Дракона и аз съм врекнал под Голямата мечка, та затова съм сега грубиян и тичам по курви! По дявола, щях да съм този, който съм, дори и най-невинната звездича да беше мигнала, когато майка и татко са майсторили незаконния си изтърсак!

Влиза Едгар.

Ей го и моя човек, тъкмо навреме, като развръзка в древна комедия! Ролята ми е на ужасен меланхолик, въздишащ като някой смахнат Том, пуснат от Бедламската лудница^[10]. О, тези затъмнения ни вещаят страшни ежби!

Тананица.

Фа, сол, ла, ми.

ЕДГАР

Какво има, братко Едмънд? Защо си се замислил тъй дълбоко?

ЕДМЪНД

Мисля, братко, върху едно предсказание, което прочетох вчера. За последствията от затъмненията.

ЕДГАР

Нима се занимаваш с тези неща?

ЕДМЪНД

За жалост нещастията, за които то говори, се сбъдват! Противоестествени раздори между деца и родители, мор, оскъдица, изстиване на стари приятелства, междуособици в страната, заплахи и проклятия срещу крал и благородници, безпричинни подозрения, разбягване на привърженици, брачни нарушения и какво ли не още!

ЕДГАР

Че откога си се пристрастил към астрологията?

ЕДМЪНД

А ти откога не си се виждал с баща ни?

ЕДГАР

От снощи.

ЕДМЪНД

Снощи разговаряхте ли?

ЕДГАР

Цели два часа.

ЕДМЪНД

А дружески ли се разделихте? Не забеляза ли някакво недоволство в думите или в държанието му?

ЕДГАР

Не, защо?

ЕДМЪНД

Припомни си с какво може да си го засегнал и много те моля, избягвай да му се мяркаш пред очите, докато времето поохлади гнева му! Сега и да чуе, че си тежко пострадал, пак няма да му мине — така е разярен срещу теб!

ЕДГАР

Някой подлец ме е оклеветил!

ЕДМЪНД

И аз от това се боя! Моля те, бъди много предпазлив с него, додето яростта му се уталожи! Иди в стаята ми и стой там, докато не направя тъй, че да чуеш какво баща ни говори за теб. Моля те, върви! Ето ти ключа. И ако трябва да излизаш — само въоръжен!

ЕДГАР

Въоръжен?

ЕДМЪНД

Братко, съветвам те за твоето добро: не излизай ни за миг без оръжие! Подлец да съм, ако срещу тебе не се готви нещо! Разказах ти какво съм видял и чул само в общи думи. Ти не можеш си представи истинския ужас на нещата! Моля те, побързай!

ЕДГАР

Но да ми се обадиш скоро!

ЕДМЪНД

Бъди спокоен, само за теб мисля!

Едгар излиза.

Един наивен татко и един
великодушен брат, незашитен
от чуждо зло, защото сам е чужд
за злобна мисъл — две чудесни жертви
за моя план! Той вече се избистря!
Умът ще ми издействува наследство,
а цел такава не подбира средство!

Излиза.

[10] „... от Бедламската лудница...“ — след закриването на манастирите в Англия (XVI в.) бившият Витлеемски (Бедлам — Витлеем) манастир в Лондон бил превърнат в лудница. След известно „лекуване“ хронично болните бивали пускани с разрешение да 781 просят. Народът им дал прякора Томовци от Бедлам; мнозина умствено

здрави бедняци симулирали лудост, за да могат да просят като Томовци из страната, без да бъдат наказвани за скитничество. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В двореца на Олбанския княз.

Влизат Гонерила и Освалд.

ГОНЕРИЛА

И, казвате, баща ми е ударил
придворния ми за това, че той
му бил стълчал смешника?

ОСВАЛД

Да, госпожо.

ГОНЕРИЛА

Той вече ми досажда ден и нощ!
Не мине час и ще измисли нещо,
което предизвиква дрязги в двора!
Аз няма повече да го търпя!
Той вдига шум за всяка дреболия,
а рицарите му в последно време
са станали нахални! Щом се върне
от лов сега, кажете му, че съм
неразположена! И нека бъде
обслужван по през пръсти. Аз поемам
защитата ви.

Звук на рог.

ОСВАЛД

Туй е той, госпожо!

ГОНЕРИЛА

Срешнете го с нехайно морен вид,

пък нека се оплаче! Ще му кажа,
щом тук прислугата не му харесва,
да иде при сестра ми, със която
сме се говорили да не търпим
прищевките му. Изкуфял дъртак,
опитващ се да упражнява още
властта, която е раздал! Кълна се,
тез старци вдениняват се и трябва
като децата да се мъмрят строго,
когато почнат да лудуват много!
Помнете какво казах!

ОСВАЛД

Да, госпожо!

ГОНЕРИЛА

Със свитата му — също по-студено!
Последствията да не ви смущават.
Кажете го на свойте! Имам нужда
от повод да му кажа две-три думи.
Ще пиша на сестра си, и тя също
да действа тъй. Сложете за обяд!

Илизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Другаде в двореца на Олбанския княз.

Влиза — преоблечен — Кент.

КЕНТ

Сега да бих могъл да взема в заем
и чужди глас, навярно бих успял
в добрия замисъл, заради който
смених вида си! О, изгнани Кент,
ако на служба те приемат там,
отдете бе изпъден, може би
ще види господарят ти, че има
присуга вярна и неуморима!

Звук на рог.

Влизат Лир, Рицари и Свита.

ЛИР

И да слагат обяда веднага! Не ща да чакам нито миг!

Излиза един от Свитата.

Какво има? Ти какъв си?

КЕНТ

Човек, сър.

ЛИР

Какъв по занятие? Какво търсиш тук?

КЕНТ

Занятието ми е, сър, да съм, какъвто изглеждам; да служа вярно,
на който ми вярва; да обичам, който е честен; да говоря, с който е скъп

на думи, да се боя от Страшния съд, да се бия, като няма как; и да избирам мръвката пред рибата.

ЛИР

Що за човек си?

КЕНТ

Човек, сър, с искрено сърце и беден като краля ни.

ЛИР

Ако си беден за поданик, колкото той е беден за крал, значи, си пълен голтак. Какво искаш?

КЕНТ

Служба.

ЛИР

Кому искаш да служиш?

КЕНТ

На вас.

ЛИР

Знаеш ли кой съм, приятелю?

КЕНТ

Не, сър, но вий имате нещо, зарад което ми се ще да ви викам „господарю“.

ЛИР

Какво е то?

КЕНТ

Царственост.

ЛИР

А какво умееш да вършиш?

КЕНТ

Умея да пазя честни тайни, да яздя, да тичам; да разваля с лошо казване добра смешка; и да предам със смели думи едно твърдо послание. Което може всеки друг, и ние го можем, а най-доброто ни е усьрдието.

ЛИР

На колко си години?

КЕНТ

Не тъй млад, че момите за гласа да обичам; не тъй стар, че за всяка, дето дава, да тичам. Годинки носим четирсе и осем.

ЛИР

Върви с мен! Ще ми прислужваш на трапезата. Ако ми харесаш, няма да се разделим!... Обяд! Хей, обяд! Къде е слугата? Шутът ми къде е? Викнете го тук?

Излиза един от Сватата.

Влиза Освалд.

Ей, ти, къде е дъщеря ми?

ОСВАЛД

Извинявайте...

Излиза.

ЛИР

Какво каза този негодник? Да се върне дръвника!

Един рицар излиза.

Къде е шутът ми? Хей! Спят ли всички?

Влиза отново Рицарят.

Е? Къде е този кучи мелез?

РИЦАРЯТ

Той каза, милорд, че дъщеря ви не била добре.

ЛИР

А защо, мерзавецът, не се върна, като го викнах?

РИЦАРЯТ

Той ми отговори, сър, и то Най-безочливо, че не искал!

ЛИР

Не искал?

РИЦАРЯТ

Милорд, не знам на какво се дължи това, но според мен ваше величество не е обслужван тук с почтителността, на която е свикнал. Вниманието към вашата личност е много намаляло и това се чувства не само в обноските на прислугата, но и от страна на княза и на вашата дъщеря.

ЛИР

Ха! Така ли мислиш?

РИЦАРЯТ

Моля ви за прошка, милорд, ако греша, но моят дълг не може да мълчи, когато чувства, че ваше величество бива оскъряван.

ЛИР

Ти ми спомняш само моите собствени подозрения. Напоследък и аз забелязах известно незачитане към мен, но обвиних за това си впечатление повече своята мнителност, отколкото съзнателната неучтивост на околните ми. Ще се занимая с това! Къде е шутът ми? Не съм го виждал от два дена!

РИЦАРЯТ

Откак младата ни господарка замина за Франция, сър, шутът ви съвсем залиня.

ЛИР

Стига за това! И сам го забелязах. Върви и кажи на дъщеря ми, че искам да говоря с нея!

Рицарят излиза.

А вие ми викнете шута!

Един от Сватата излиза.

Влиза отново Освалд.

Ей, ти! Точно ти, сър, ела ми малко насам! Кой съм аз, сър?

ОСВАЛД

Бащата на господарката.

ЛИР

„Бащата на господарката?“ Ах ти, пес на господаря си! Кучи син!
Низък раб!

ОСВАЛД

Извинете, милорд, не съм нито едното, нито другото!

ЛИР

И ще ми отвръщаш на погледа? Лакей мръсен!

Удря го.

ОСВАЛД

Не давам да ме бият, милорд!

КЕНТ

А да те спъват даваш ли, а, низък ритнитопковец?

Слага му крак.

ЛИР

Благодаря ти за услугата, друже! Харесваши ми.

КЕНТ

Хайде, господинчо, ставай и да те няма! Ще те науча да си знаеш мястото! Вън! Вън, ако не искаш да измериш още веднъж пода с недодяланото си толовище!... Я! Я го виж ти!... Бъди благоразумен! Ха така!

Изблъска Освалд навън.

ЛИР

Благодаря ти! Не си поплюващ, виждам! Ето ти предплата за службата.

Дава на Кент пари.

Влиза Шутът.

ШУТЪТ

И аз искам да го наема. Вземи моя почетен знак!

Предлага на Кент шутовския си калпак.

ЛИР

Какво става, красавецо! Къде се губиш?

ШУТЪТ

Взимай го! Точно за теб е, друже.

КЕНТ

Зашо, шуте?

ШУТЪТ

Зашо ли? Защото взимаш страната на един, който е в немилост. Да, да, щом не умееш да се въртиш според вятъра, скоро ще ти изстине мястото. Нахлупи си го! Защото този, дето го виждаш, без да иска, прокле двете си дъщери и благослови третата. Щом смяташ да му

служиш, трябва да носиш такъв калпак!... Ти как си, чиченце? Ех, да имах две дъщери и два калпака!

ЛИР

Зашо ти са, момчето ми?

ШУТЪТ

Ами защото, ако бях раздал на дъщерите цялото си богатство, щях да запазя калпаците за себе си! На ти моя! И изпроси си още един от дъщерите!

ЛИР

Внимавай в камшика, шуте!...

ШУТЪТ

Истината е честно дворско куче — гонят я от дома с камшици; а мазната хрътка се топли край огъня и смърди до Бога!

ЛИР

Каква отровна рана за мен!

ШУТЪТ

Ей, ти, искаш ли да те науча на една приказка?

ЛИР

Казвай!

ШУТЪТ

Слушай, чиченце:

Учи, не поучавай!

Слухти и помълчавай!

Множи, не разхищавай!

Харчи, не заборчлявай!

С крадци не се сдружавай!

В кръчми за смях не ставай!

Пари на зар не давай!

Жени не посещавай!

Това запамети
и ще намериш ти,
подобно на мнозина,
тринайсет във дузина!

КЕНТ

И нищо и половина!

ШУТЪТ

Тогава е като защитна реч на неплатен адвокат. И ти не си ми дал нищо за поучението; ти от нищо можеш ли извади полза, чиченце?

ЛИР

Не, момчето ми! От нищо не се вади нищо!

ШУТЪТ (към Кент)

Кажи му тогава, че толкоз доход ще получава от земите си. Той на шут не вярва!

ЛИР

Горчиви ти са шагите, глупако!

ШУТЪТ

А знаеш ли, момчето ми, разликата между горчивия глупак и благия?

ЛИР

Не, кажи я!

ШУТЪТ

Тоз, който ти е казал:
„Предай им трона свой!“,
сложи го тук, до мене!
Ела, уж ти си той!
Сега глупаци двама
стоим — горчив и благ —
и разликата в туй е,

че ти си без калпак!

ЛИР

Глупак ли ме наричаш, шуте?

ШУТЪТ

Другите си титли ти ги раздаде. А тази ти е вродена!

КЕНТ

Това не беше изцяло глупаво, милорд.

ШУТЪТ

Не, цялата глупост не мога да я запазя само за себе си. Река ли да получа монопол^[11] върху нея, лордове и сановници веднага ще поискат да имат дял в него. Че и висшите дами, и те ще гледат да кълвнат по трошица глупост. Ако ми дадеш едно яйце, чиченце, ще ти дам две корони.

ЛИР

Ти стотинки нямаш. С какви корони ще плащаш!

ШУТЪТ

С яйчни. Като срежа яйцето през средата и му изям вътрешното, двете корони от черупката ще бъдат за тебе. Защото ти, като разчупи короната си през средата и даде по половина на двете си дъщери, постъпи толкоз мъдро, колкото оня, дето пренесъл на гръб магарето през калта. Малко жълтък имаш ти под тази побеляла корона, щом си си дал златната! Ако някой умник ти каже, че това са думи на глупак, нареди да го нашибат като дважди глупак за лъжата му!

Pee.

„В тез наши времена глупците
за хляба ги е страх,
че станали са мъдреците
по-глупави от тях!“

ЛИР

Откога стана такъв песнопоец, безделнико?

ШУТЪТ

Откогато ти, чиченце, направи от дъщерите си свои майки. Защото, когато им даде пръчката си и си смъкна гащите, да те шибат с нея...

Пее.

„.... заплакаха от радост те,
пък аз запях от жал,
че се държи като дете
предишният ни крал!“

Моля те, чиченце, вземи един учител по лъжене за шута си!
Искам да го овладея това изкуство.

ЛИР

Ако те хвана в лъжа, глупчо, ще кажа да те нашибат с камшик!

ШУТЪТ

Ама чуден род сте ти и дъщерите ти! Те искат да ме бият, защото говоря истината; ти се готовиш да ме биеш, ако лъжа; а и ти, и те ме биете, когато мълча. Бих искал да съм всичко друго, само не шут! И все пак не ми се ще да съм на твоето място, чиченце. Ти си си оствъргал пипето откъм двата края, така че нищо не ти е останало в средата. Ето една от стружките.

Влиза Гонерила.

ЛИР

Отново в бръчки? Струва ми се, дъще, че често напоследък сте сърдита!

ШУТЪТ

Ти беше мъж на място, когато нямаше нужда да се грижиш дали е сърдита, или не. А сега си една нула отзад без цифра отпред. Аз съм повече от теб сега. Аз съм поне шут, а ти си нищо!

(Към Гонерила.)

Добре, ще си държа езика. Нищо не казвате, но много се чете по лицето ви.

Мъм, мъм, мъм!
Дайте, гладен съм!
Сит, не знаех да събирам,
за трошица днес умирам!

Сочи Лир.

Ето една ошмулена шушулка!

ГОНЕРИЛА

Не само този шут, комуто всичко
сте позволили, сър, но и мнозина
от наглата ви свита постоянно
придирват, крамолят и предизвикват
непоносими разпри. Вярвах, сър,
че известен веднаж за тези буйства,
ще им поставите юзда навреме,
ала което досега видях
и чух от вас, ме кара да си мисля,
че вий закриляте това държане
и даже го подбуждате, а туй,
ако е истина, ще е достойно
за порицание и ще извика
противомерки, може би обидни
за ваша милост, а за мене срамни
във други случаи, но не и в този,
при който интересът на страната,
не се съмнявам, ще ги одобри.

ШУТЪТ

Заштото, нали знаеш, чиченце:
„Из храни своите птиче
врабецът от гората.
Излезе кукувиче
и скъса му главата!“
Тъй свещта ни угасна и останахме в мрак.

ЛИР

Вий наша дъщеря ли сте?

ГОНЕРИЛА

Недейте, сър! Употребете, моля,
ума, със който знаем ви богат,
и прекратете смешното държане,
което напоследък ви направи
почти неузнаваем!

ШУТЪТ

И магарето вижда, когато колата тегли коня! Дий, Дорчо, напъни
се!

ЛИР

Да ме познава някой! Кой съм аз?
Лир? Не, не вярвам! Тъй ли стъпва Лир?
Така ли разтоваря? Този поглед
на Лир ли е? Или умът му вече
отслабнал е и всичките му сили
са във летаргия? Дали не спя?
Кой може да ми каже кой съм аз?

ШУТЪТ

Сянката на Лир!

ЛИР

Бих искал да го знам, защото, мамен
от тези кралски дрехи, от ума си
и паметта, могъл бих да повярвам,
че някога съм имал дъщери!

ШУТЪТ

Които ще те направят послушен татко.

ЛИР

Коя сте, уважаема госпожо?

ГОНЕРИЛА

Недоумяването ви е в стил
с цял ред шеги, които напоследък
дължим ви. Разберете ме добре!
Вий, сър, сте вече стар и вам приляга
да бъдете по-мъдър. Вий държите
сто рицари с коняри и слуги,
така порочни, дръзки, разюздани,
че дворът ни, наместо да сияе
във благочестие, разтлян от тази
епикурейска^[12] ваша свита, вече
е заприличал на крайпътна кръчма,
странноприемница и блуден дом,
потънал в сласт и вино! Този срам
не може повече да се търпи
и аз ви моля — като ви припомням,
че мога да го имам без молба —
да съкратите малко свойта свита,
запазвайки си хора, подходящи
за възрастта ви и които знаят
и себе си, и вас.

ЛИР

О, ад и пъкъл!
Седлай конете! Свитата на крак!
Чудовище, аз няма да ти преча!
Бог дал ми е и друга дъщеря!

ГОНЕРИЛА

Вий биете придворните ми хора,
а пък сганта ви се държи със тях
като с прислужници!

Влиза Олбанският княз.

ЛИР

Горко на който късно се разкайва!...
А ето ви и вас! Кажете, княже,
от вас ли иде всичко туй?... Конете!
Неблагодарност, демон със сърце
от хладен мрамор, щом се вмъкнеш ти
във родно чедо, става то по-страшно
от морски змей!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Изслушайте ме, сър!

ЛИР

Ти лъжеш, лешоядко! Мойта свита
се състои от рицари избрани,
които следват строго своя дълг
и свято пазят честното си име!...
Корделия, как твойта дребна грешка
видя ми се тъй грозна, че подобно
на колело за мъки ми изкълчи
душата из основи и изсмука
до капка обичта ми, за да влезе
на нейно място жълч! О, Лир! Лир! Лир!
Разбий я таз врата, която пусна
да влезе лудостта и да излезе
безценният ти ум!

Удря се по главата.

След мене всички!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Повярвайте ми, сър, но аз не зная
зашо сте гневен!

ЛИР

Вярвам ви, милорд!...

Природо, чуй! Богинъ висша, слушай!
Ако си мислила да одариш
със рожба тази харпия^[13], възпри се!
Утробата ѝ порази с безплодност,
сгърчи ѝ лоното и пресуши
до капка детеродните ѝ части,
та тялото ѝ плод да не даде
на майка си за гордост и за радост
или даде ли, да е черен урод,
пропит със злоба, тъй че да живее,
за да я мъчи, докато е жива,
да вреже бръчки в младото ѝ чело,
страниците ѝ да прокопае с плач,
да ѝ отвърне за любов и грижи
с презрение и присмех, та да види,
че по-добре е в пазвата да топлиш
усойница, отколкото да имаш
неблагодарно чедо!... Да вървим!

Излиза.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

О, богове, какво ли значи туй?

ГОНЕРИЛА

Не се грижете! Нека предоставим
на второто му детство свободата,
която даваме на всеки луд!

Влиза отново Лир.

ЛИР

Как? Половината от моята свита?
На втората неделя?

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Извинете,
не ви разбирам, сър!

ЛИР

Ще ви разправя!...

Към Гонерила.

Проклятие! Червя се, че ти дадох
да ми размекнеш твърдостта така,
че тез парливи сълзи, със които
не смогвам да се справя, те издигат
до себе си! Смърт! Смърт и мор над теб!
Да те накаже бащината клетва
с безбройни гнойни язви; да разкапе
в теб всяко чувство, всички сетива!
Две сълзи още, старчески очи,
и аз ще ви изтръгна, запокитя
и стъпча с влагата ви, както меси
грънчарят глината си!... Значи тъй?
Дотам сме стигнали? Така да бъде!
Аз имам друго чедо, по-любезно
и ласково от теб, не се съмнявам!
Ако узнае тя за туй сега,
ще издере лицето ти със нокти,
лисицио непризнателна! Аз сана
ще си го върна, няма да остана
тъй ниско паднал! Хич не си представяй!

Излиза, следван от Кент и Свитата си.

ГОНЕРИЛА

Видяхте ли как буйства, господарю?

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Макар да те обичам, Гонерила,
не бих могъл да бъда тъй пристрастен...

ГОНЕРИЛА

Не бързайте!... Хей, Освалд!

Към Шута.

А пък ти —
по-малко луд, отколкото хитрец —
марш с господаря си!

ШУТЪТ

Чичко Лир, чичко Лир, почакай ме! Не тръгвай без глупостта си!
Ако падне в капана
тази хитра Лисана,
без да чакам покана,
съдия ще ѝ стана,
та до утре зарана
да е жива одрана...
Ала тук щом остана,
ще ме тикнат в зандана!

Излиза.

ГОНЕРИЛА

Добре го е намислил, няма що!
Сто рицаря! Ще бъде много умно
да го оставим да държи в готовност
сто опитни бойци, та щом поиска,
при всеки слух, прищявка, дребен повод,
да може да облегне лудостта си
на силата им и да ни държи
във своя власт!... Къде сте, Освалд? Освалд!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Дали не прекаляваш във страха си?

ГОНЕРИЛА

По-зле ще бъде, ако прекаля
в доверието. Нека да премахна

опасността, която ме заплашва
наместо да се плаша, че ще бъда
премахната от нея! Знам баща си.
За думите му писах на Регана —
ако приеме тя да го издържа
със всичките му рицари, макар да
съм я предвардила...

Влиза Освалд.

Кажете, Освалд,
готов ли сте с писмото до сестра ми?

ОСВАЛД

Готов, госпожо!

ГОНЕРИЛА

Вземете си охрана и на път!
Страха ми най- подробно ѝ предайте
и с лични доводи го подкрепете
за убедителност! А след това,
без ни минутка бавене, обратно!

Освалд излиза.

Не, не, съпруже, без да ви упреквам
за млечно незлобивия ви нрав,
припомням ви, че дворът ни е склонен
по-скоро да ви съди за безгрижност,
отколкото да хвали благостта ви!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Възможно е, но и за теб не знам
дали си далновидна чак дотам.
Безброй неща разваляме, защото
сме често недоволни от доброто.

ГОНЕРИЛА

Тогава щом...

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Добре, добре! Ще видим!

Илизат.

[11] „... да получава монопол върху нея...“ — намек за монополите върху разните отрасли на производството, чрез чието раздаване английската корона обогатява съкровището си. ↑

[12] „... епикурейска...“ — т.е. стремяща се към чувствени наслади. Значение, с което до днес неправилно се свързва учението на гръцкия философ-материалист Епикур (341–270 г. пр.н.е.). ↑

[13] *Харпия* (мит.) — Харпиите, богини на вятъра при гърците, били изобразявани като птици с женски глави. Названието им е станало синоним на зла жена. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Пред двореца на Олбанския княз.

Влизат Лир, Кент и Шутът.

ЛИР

Бързай към Глостър! Отнеси това писмо на дъщеря ми, но не ѝ казвай нищо освен онуй, за което те попита, като го прочете! Ако усърдието ти се окаже от бавните, ще съм стигнал там преди тебе.

КЕНТ

Няма да мигна, преди да съм отнесъл писмото ви, господарю!

Излиза.

ШУТЪТ

Ако мозъкът на човека беше в ходилата му, дали от много мислене нямаше да ни излизат мазоли?

ЛИР

Щяха сигурно.

ШУТЪТ

Тогава радвай се — твойт ум няма да има нужда от меки пантофи.

ЛИР

Ха-ха-ха!

ШУТЪТ

Ще видиш, че другата ти дъщеря ще се отнесе към теб по същия начин, защото, макар тя да прилича по вид на тази, колкото киселицата прилича на сладката ябълка, аз си знам, каквото си знам.

ЛИР

Какво знаеш, момчето ми?

ШУТЪТ

Че на вкус ще е толкоз различна от нея, колкото една киселица е различна от друга киселица. Ти можеш ли ми каза, защо носът ни е насред лицето?

ЛИР

Не.

ШУТЪТ

За да има човек от двете му страни по едно око, та което не може да подуши с носа си, да го вижда с очите!

ЛИР

Несправедливо постъпих с нея.

ШУТЪТ

А как стридата си прави черупката, знаеш ли?

ЛИР

Не.

ШУТЪТ

И аз не знам, но знам защо му е на охлюва къщата.

ЛИР

Е, защо му е?

ШУТЪТ

За да има къде да си подслони главата, а не за да я дава на дъщерите си, та рогата му да останат без покрив.

ЛИР

Ще изтрия бащинското си чувство! Тъй добър бях към нея...
Тези коне още ли не са готови?

Двамина от Светата излизат.

ШУТЪТ

Магаретата ти отидоха за тях. Но това защо звездите на Мечката са седем има чудесно обяснение.

ЛИР

Заштото не са осем?

ШУТЪТ

Отгатна. От тебе става отличен шут!

ЛИР

Да трябва да си връщам всичко насила! Чудовищна неблагодарност!

ШУТЪТ

Ако ти беше мой шут, чиченце, щях да кажа добре да те нашибат, задето си избръзал със старостта.

ЛИР

Как „избръзал“?

ШУТЪТ

Не трябваше да оstarяваш, преди да си поумнял.

ЛИР

О, небеса, недейте ме оставя
да се побъркам! Не! Безумец — не!
Каквото щете, само не и луд!

Влиза Рицар.

Е, оседлани ли са?

РИЦАРЯТ

Да, милорд.

ЛИР

Ела, момче!

ШУТЪТ

Мома, която смей се над мъка като тази,
едва ли ум ще има онуй да си опази!

Излизат.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В замъка на Глостър.

Влизат — от различни страни — Едмънд и Кюран.

ЕДМЪНД

Здравей, Кюран!

КЮРАН

Здравейте, сър! Току-що бях при баща ви и му съобщих, че Корнуолският княз и лейди Регана ще му гостуват тази нощ.

ЕДМЪНД

По какъв случай?

КЮРАН

Ей Богу, не ми е известно. Но може би знаете какво се говори или по-скоро какво се шушука, защото това са, тъй да се каже, целувчици между устни и уши.

ЕДМЪНД

Нишо не зная. Какво има?

КЮРАН

Нима не сте чули, че се готови война между Корнуол и Олбани?

ЕДМЪНД

Не, честна дума!

КЮРАН

Тогава може би скоро ще чуете. Всичко най-хубаво, сър!

Излиза.

ЕДМЪНД

Таз вечер значи князът ще е тук.
Че хубаво! Отлично! Туй се вплита
като предвидено във мойте сметки!
Баща ми е поставил вече стражи
за моя брат. Сега един последен —
макар опасен — номер и готово!
Помагайте ми, бързина и случай!...
Ей, братко, слез за малко! Едгар! Хей!

Влиза Едгар.

По-бързо, Едгар! Всеки миг е ценен!
Баща ни е узнал къде се криеш!
Не се бави! Върви! Използвай мрака!
Навярно някой слух за теб дошъл е
до княза ни — таз вечер той пристига
съвсем внезапно и при туй с Регана.
Я си спомни: не си ли казал нещо
по свадата му с Олбанския княз?

ЕДГАР

Ни дума, уверявам те!

ЕДМЪНД

Баща ни!
Прощавай, но ще трябва срещу тебе
привидно да извадя меч! Ти също
измъквай своя, уж се отбраняваш!
Така! По-силно!... Стой и се предай!
Сега ще те закарам пред баща ни!
Хей! Факли!... Бягай!... Факли!... Сбогом, братко!

Едгар излиза.

Сега да пуснем мъничко кръвчица,
за да подсилим с нея своя подвиг!

Мушва се в ръката.

Пияници съм виждал да го правят
и по-дълбочко, само за облог...
На помощ! Стой! На помощ! Татко! Татко!

Влиза Глостър, придружен от Слуги с факли.

ГЛОСТЪР

Ха, Едмънд! Де избяга тоя урод?

ЕДМЪНД

Видях го как с изваден меч във мрака
ломотеше магии към луната
да го закриляла!...

ГЛОСТЪР

Но де отиде?

ЕДМЪНД

Сър, губя кръв!

ГЛОСТЪР

Къде избяга, питам!

ЕДМЪНД

Във таз посока, сър! Като разбра, че...

ГЛОСТЪР

Гонете го!... „Като разбра“ какво?

ЕДМЪНД

Че колкото и да се мъчи, няма
да ме склони да ви убия, сър!...
Аз казах му, че боговете горе
с най-грозната си мъст наказват тъкмо
отцеубийците, и му припомних
от колко здрави и различни връзки

изплетен е синовният ни дълг;
и той, като разбра накрай, че срещам
престъпния му замисъл с погнуса,
към мен — преди да съм изтеглил меч —
нахвърли се и ме рани ей тука;
но може би почувстввал, че духът ми,
окрилян от доброто, взима връх,
или уплашил се от моя вик,
съвсем внезапно ми обърна гръб
и хукна.

ГЛОСТЪР

Нека бяга надалеч —
във таз страна не ще се крие дълго,
а хванат ли го — край! Таз вечер тук
пристига благородният ни княз,
мой първи господар и покровител.
Със тежестта на неговото име
ще разглася навред, че ще получи
награда този, който залови го,
а този, който го укрива — смърт!

ЕДМЪНД

Когато, убедил се, че е твърд
във своя замисъл, направих опит
да го заплаша, че ще го издам,
той каза ми през смях: „Нима си мислиш,
безправни извънбрачен изтърсако,
че колкото и да те знаят честен,
на думите ти някой ще повярва,
когато аз изляза срещу теб?
Което отрека — а ти да знаеш,
че всичко упорито ще отричам,
дори и да използваш моя почерк! —
ще го припиша аз на теб и твойте
попълзновения и низки козни,
а ти недей мисли, че всички тук

са тъй глупци, та да не се досетят,
че ползата, която би извлякъл
от моята смърт, за тебе би била
добра причина да ме искаш мъртъв!“

ГЛОСТЪР

Закоравял мерзавец! Ще отрича
писмото си? Не аз съм го зачевал!

Trъбен звук.

Това е князът ни! Защо ли иде?
Ще го помоля да затвори всички
пристанища за подлия беглец
и ще разпратя неговия образ
навсякъде из кралството, така че,
където иде, да го разпознаят!
А пък за тебе, предани мой синко,
ще сторя нужното, за да те видя
наследник на земите ми!

Влизат Корнуолският княз, Регана и Свита.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Привет, приятелю! Едва пристигнал,
и вече чувам странни новини!

РЕГАНА

Ако е вярно всичко, няма казън,
достойна за злодея! Как сте, графе?

ГЛОСТЪР

Разбито е сърцето ми, госпожо!
Сломи се майто старческо сърце!

РЕГАНА

Смъртта ви да замисля син ви Едгар,
кръщелникът на нашия баща?

ГЛОСТЪР

Срамът ми иска да го скрие, лейди!

РЕГАНА

Доколкото си спомням, той бе близък
с разпуснатата свита на баща ни?

ГЛОСТЪР

Не знам, мадам! Това е толко грозно!

ЕДМЪНД

Да, лейди, той дружеше с тази паплач.

РЕГАНА

Тогава нищо чудно, че е имал
тъй подъл замисъл! Навярно те
са го подсторили да умъртви
нещастния стариц, за да прахосат
имуществата му. Сега получих
известие от своята сестра,
в което тя така ми ги описва,
че ако те пристигнат у дома ни,
мен няма да ме има!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Мене също!...

Узнавам, Едмънд, че сте бил окказал
съдействие синовно на баща си.

ЕДМЪНД

Изпълних само своя дълг, милорд.

ГЛОСТЪР

Да, той разкри кроежа на злодея
и след това получи, вижте, рана
при своя опит да го залови!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Потеря пратихте ли?

ГЛОСТЬР

Да, милорд.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Докарат ли го тука, няма вече
да прави зло! Възползвайте се, графе,
за тази цел от пълната ми власт
по свое усмотрение! Вас, Едмънд,
показал смелост и синовна обич,
ний взимаме при себе си. Такива
достойни за доверие младежи
са нужни нам. От днеска сте приет
във двора ни!

ЕДМЪНД

За другото не знам,
но верен ще ви бъда, сър!

ГЛОСТЬР

За него
и аз благодаря ви, ваша милост!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Сега узнайте за какво дошли сме...

РЕГАНА

... в тъй странен час, тропосвайки си път
през черната одежда на нощта.
Причини важни, благородни Глостьр,
ни карат да ви искаеме съвет.
Сестра ни писа — и баща ни също —
за разпри между тях и аз намерих
за по-разумно да им отговоря

не от дома. За отговора чакат
отвън носителите на писмата.
Поуспокойте се, добри ни графе,
и дайте ни добър съвет във тоз
налагащ бързи действия въпрос!

ГЛОСТЪР

На вашите услуги съм, госпожо!
Добре дошли във скромния ми дом,
вashi величества!

Тръбен звук.

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

Пред замъка на Глостър.

Влизат — от различни страни — Кент и Освалд.

ОСВАЛД

Добро ти осъмване, друже! От замъка ли си?

КЕНТ

Аха!

ОСВАЛД

Къде можем да оставим конете си?

КЕНТ

Ей го блатото!

ОСВАЛД

Не, бъди тъй добър да ми кажеш!

КЕНТ

Не ща да бъда добър за теб!

ОСВАЛД

Тогава и аз не ща да те виждам!

КЕНТ

Гледай да не ме видиш в Бъхтибърските кошари!

ОСВАЛД

Какво искаш ти, бе? Аз не те зная дори!

КЕНТ

Но аз те знам добре тебе!

ОСВАЛД

Е, кой съм, като ме знаеш?

КЕНТ

Един мерзавец, един негодник, един лапач на огризки, това си ти! Подъл, надут, празен лакей! Кирлив вълнен чорап^[14] с не повече от сто фунта и три ливреи! Пъзльо, който се мъкне по съдилища, защото има тъй лилийно черно дробче^[15], че не му стиска да извади меч! Мръсно, суетно конте, дето знае само да се кълчи пред огледалото! Мазен кучи син, голтак без наследство! Угодник и господарски сводник, смес от слуга, подлец, просяк, страхливец и наследник на улична пачавра! Мръсен пес, който ще накарам да заквичи до небесата, ако оспори само една сричка в този поменик от титли!

ОСВАЛД

Гледай го ти, разбойника! Как се нахвърляш така върху единого, когото не познаваш и който не те познава?

КЕНТ

Ах ти, нахална мутра! Как смееш да отричаш, че ме познаваш? Преди два дена не те ли проснах на земята и не те ли наложих добре пред краля ни?

Изважда меч.

Измъквай меча си, мизернико! Нищо че е нощ — луната грее и аз ще опържа от тебе една порция „яйца на лунна светлина“! Вади меча си, бръснарско конте, кукло издокарана!

ОСВАЛД

Махай се! Нямам работа с теб!

КЕНТ

Вади меча, негоднико! Донесъл си тук писмо срещу краля и ще взимаш страната на оная суетница срещу царствения й баща! Вади меч, подлецо, или ще ти нарежа прасците за тигана! Брани се, негодяй! Хайде!

ОСВАЛД

На помощ! Хора! Убиха ме! Помощ!

КЕНТ

Брани се, страхливецо! Нападай, красавецо!

ОСВАЛД

На помощ! Убиха ме! Убиха ме!

Влизат Едмънд с изваден меч, Глостър, Корнуолският княз, Регана и Свита.

ЕДМЪНД

Стой! Разделете се! Какво тук става!

КЕНТ

Ела и ти, господарчето ми! Ела да те посветя в тези работи!

ГЛОСТЪР

Двубой? Оръжия? Какво туй значи?

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Под страх от смърт веднага спрете боя!

Какъв е поводът? Кои са тези?

РЕГАНА

Тоз тук е пратеникът на сестра ми,
а този е на краля.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Е, да чуем!

Какво извика вашата кавга?

ОСВАЛД

Не мога да си взема дъх, милорд!

КЕНТ

Нищо чудно — много прекали с безстрашието си! Подъл треперко, природата отказва да те е правила! На теб шивач ти е майсторът!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Какъв чудак! Отгде нагде шивач!

КЕНТ

Само шивач, сър! Не може художник или ваятел да са го направили такъв хилав, колкото и надве-натри да са го работили!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Защо избухна спорът ви, кажи!

ОСВАЛД

Тоз стар побойник, сър, когото аз заради сивата брада пожалих...

КЕНТ

Ти ли бе, последна буква от азбуката, куча запетайко?... Милорд, ако ми разрешите, аз ще стрия на хоросан този непресят простак и ще измажа с него стените на първия нужник!... Ти ще ми жалиш сивата брада, стърчиопашко недна!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

По-кратко ти, простако недодялан!
Не знаеш ли почтителност какво е?

КЕНТ

Простете, сър, но и гневът ни има предимство някога!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Защо си гневен?

КЕНТ

Зашото носи меч един мошеник,
неносещ във кръвта си капка чест!
Такива хилещи се хитреци
прегризват с мишите си зъбки даже
най-стегнатите ни роднински връзки;
поддаквайки на своите господари,
във огъня им те наливат масло,
досипват сняг в душевния им хлад,
въртят се със промените в духа им
като онези чучела на чапли,
които, окачени по стрехите,
показват вятыра със своя клон^[16]!
Да те надупчи шарката дано
за таз усмивка на епилептик!
Не съм ти шут аз! А? На глас дори?
Гъсок с гъсок, ако ми паднеш нявга
на Саремската равнина, ще крякаш
до Камелот^[17]!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Не си ли мръднал, старче?

ГЛОСТЬР

И как се сбихте? Разважи за туй!

КЕНТ

Две крайности не са така противни
една на друга, както сме със този
подлец отсреща, сър!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Защо „подлец“?
С какво тъй тежко се е провинил?

КЕНТ

Лицето му не ми харесва, сър!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

А може би не ти харесват също
и неговото, майто, на жена ми?

КЕНТ

Сър, моята служба е да бъда прям:
аз срещал съм в живота си лица
и по-добри от тез над рамената
на хората пред мен.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Знам този говор.
Похвалили са го веднаж за прямост
и цял живот сега ще бъде груб,
насилвайки природата си. Той ли?
Не, той не е способен да ласкае!
Човек с открита мисъл, той е длъжен
да казва истината! Ако бъде
приета — хубаво, ако ли не —
той казал е това, което мисли!
Знам тез двуличници: под своята рязкост
те крият много повече лукавство
от двайсет очевидни подмазвачи,
които се разкъсват да угаждат!

КЕНТ

Милорд, кълна се в истинната правда,
пред вашето величие, което
досущ като венеца светозарен
връз челото на Феб...

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

А туй какво е?

КЕНТ

Опит да се откъсна от привичния си говор, който толкоз не ви
харесва. Аз едно знам, сър, че не съм ласкател. Ако някой ви е измамил

с приста реч, значи е бил просто измамник; а пък аз няма да стана такъв дори и ваша немилост да ме моли за това!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

С какво си го обидил?

ОСВАЛД

С нищо, сър!

Наскоро кралят ни, разбрал превратно
един мой отговор, благоволи
да ме удари; и тогава този
прислужник негов, за да се хареса
на господаря си, ми сложи крак
и, подло повалил ме и надсмял се
над моята себесдържаност, успя
да се представи за герой, с което
спечели толкова хвалби от краля,
че настървен от страшния си подвиг,
отново тука ме нападна с меч.

КЕНТ

Ако ги слушаш всички тез пъзливици,
Аякс^[18] е шут пред всекиго от тях!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Я дайте стегите! Като ти сложим
във тях краката, стари самохвалко,
ще те научим!

КЕНТ

Стар съм вече, сър,
тепърва да се уча. Този срам
не хвърляйте върху ми! Аз слуга съм
на краля ни и пратен съм от него.
Неуважение и неприязнь
към неговите сан и личност бихте
показали на моя господар,

поставяйки посланика му в стеги!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Донесте ги! И дръжте го във тях
до утре по обяд!

РЕГАНА

Защо тъй малко?
До утре вечерта, до другиден!

КЕНТ

Да бях на вашия баща копой,
по-мека щяхте да сте с мен, госпожо!

РЕГАНА

Но тъй като си негов негодай,
по-твърда ще съм с тебе, господине!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Да, той е от онези, за които
сестра ви пише... Стегите, повтарям!

Донасят дървени стеги.

ГЛОСТЪР

Почтително ви моля, ваша милост!
Вината на тогова е голяма
и кралят ни сурово ще го смъмри;
но наказание като това
прилага се към най-презрени люде,
които стражите са заловили
за кражба на пазара или други
най-долни нарушения, и кралят
ще се почувства оскърен в лицето
на своя пратеник, ако узнае,
че бил е в стеги!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Аз ще отговарям!

РЕГАНА

Сестра ми повече ще се обиди
от туй, че неин благородник бил е
нападнат и руган пред всички нас
при изпълнение на своя дълг.

Стегнете го!

Краката на Кент биват хванати в дървените стеги.

Елате с мен, съпруже!

Излизат всички освен Глостър и Кент.

ГЛОСТЪР

Съчувствам ти, приятелю, но князът
поиска го, а неговата воля
не се престъпва, туй го знаят всички.
След час и друг ще го помоля пак.

КЕНТ

Недейте, сър! Аз капнал съм от пътя
и част от времето ще мине в сън,
а през останалите ще си свиркам.
Съдбата честните не често глези
и мойте глезени ще потърпят.
Довиждане!

ГЛОСТЪР

Не, князът зле постъпи
и таз му стъпка ще се срећне зле!

Излиза.

КЕНТ

Добри кралю, обречен да изпробваш
пословицата, тежко ще ти бъде
„от мека сянка, та на жарък припек“!

Маяк небесен, [19] освети по-бързо
кълбото ни, та в твоя мил светлик
да зърна туй писмо! Изглежда само
в нещастието стават чудеса.

Това е от Корделия, която,
узнала как и где съм се укрил,
ми пише, че далеч от тази наша
объркана държава, прави всичко
за болките ни да намери цяр.

Очи, възползвайте се от това,
че дълъг път и мъки ви притварят,
за да не гледате срама, до който
е стигнал господарят ви! Фортуно, [20]
над бедстващите усмихни се ти
и своя кръг отново завърти!

Заспива.

[14] „... вълнен чорап...“ — т.е. лакей, човек от долен социален слой; благородниците от Шекспирово време носели копринени чорапи.

↑

[15] „... лилийно черно дробче...“ — по Шекспирово време черният дроб бил смятан за вместилище на смелостта; белият, „млечен“, чер дроб бил синоним на страхливост. ↑

[16] „... чучела на чапли... със своя клюн...“ — такива ветропоказатели изглежда са съществували по Шекспирово време. ↑

[17] „... Саремската равнина... Камелот“ — Саремска равнина е старото име на равнината около град Солсбъри, а Камелот е резиденцията на легендарния крал Артур; значението на целия израз е изглежда „до края на света“. ↑

[18] Аякс (мит.) — един от главните гръцки герои, участвали в Троянската война. ↑

[19] „маяк небесен...“ — става дума за слънцето. ↑

[20] *Фортуна* (мит.) — богиня на щастието у древните римляни, изобразявана обикновено стъпила върху въртящо се колело. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Сред гора.

Влиза Едгар.

ЕДГАР

Когато чух, че съм извън закона,
аз скрих се във хралупа и убягнах
от хайката, изпратена по мен,
но всеки път навън и всеки пристан
е под надзор. Единственият начин
да се спася е в туй да се укрия
и затова намислил съм да взема
вида на тези най-злочести люде,
които нищетата е успяла,
убивайки човешкото у тях,
да принизи до животински образ:
със кален лик и спълчкани коси,
укрил си срамотите с мръсна дрипа,
в нарочна голота ще срещна всички
небесни дъждове и ветрове.
В страната дава ми плачевен пример
бездроят лъжепитомци от Бедlam,
които впиват гвоздеи и клечки
от розмарин във вкочанени мищци
и тъй — ту с грозни клетви, ту с молитви —
си просят хляба по селца във нужда,
самотни воденици и кошари,
печални хижи. Като „Том без дом“
все пак си нещо; като Едгар — нищо!

Излиза.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Пред замъка на Глостър.

Кент седи в стеги. Влизат Лир, Шутът и Рицар.

ЛИР

Но как заминали са, без да върнат
обратно моя пратеник?

РИЦАРЯТ

Научих,
че в навечерието те изобщо
не са и мислили да заминават.

КЕНТ

Здравейте, благородни господарю!

ЛИР

Ха! Ти какво? Забава ли си правиш
със този срам?

КЕНТ

Не, господарю мой.

ШУТЪТ

Ха-ха! Малко груби жартиери си е надянал! Конят се връзва за
устата, кучето и мечката — за врата, маймуната — за кръста, а човекът
— за краката. Щом много риташ, нахлувват ти дървени чорапки!

ЛИР

Кой толкоз не зачита твойта служба;
та е посмял да те накаже тъй?

КЕНТ

„Кои.“ Те бяха двама — дъщеря ви
и нейният съпруг.

ЛИР

Не!

КЕНТ

Да!

ЛИР

Не, казвам ти!

КЕНТ

Да, казвам ви!

ЛИР

Не биха го направили!

КЕНТ

Направиха го все таки!

ЛИР

Заклевам се във Зевса — не!

КЕНТ

Заклевам се във Хера^[21] — да!

ЛИР

Не могат
да дръзнат, да помислят, да извършат
такова оскърбление към мен!
Това е по-ужасно от убийство!
Кажи с какво заслужи или те
в какво са прекалили, та да бъде
така наказан кралският посланик?

КЕНТ

Тъй стана, господарю, че когато
пристигнах във двореца и им връчих
писмата ви, преди да се надигна
от мястото, където в знак на почит
бях коленичил, в залата, задъхан,
вонящ от пот, довтаса друг вестител
и с труд изпъшкал няколко привета
от господарката си Гонерила,
не гледайки дали прекъсва други,
предаде своето писмо, което
накара дъщеря ви и мъжа ѝ
да свикат свойта свита и да яхнат
без бавене конете си. На мене
бе хладно казано да ги последвам
за отговора. Тука срещнах оня,
чиято вест тъй лошо бе постлала
на моята, и който неотдавна
се бе държал нахално с ваша милост.
По-войнствен, отколкото разумен,
извадих меч. Той сбра със кряськ всичко
и зет ви с дъщеря ви повелиха
да бъда стегнат във позора, който
сам виждате, кралю!

ШУТЪТ

Не е минала още зимата, щом дивите гъски хвърчат нататък.

Бащата е в парцали —

децата са гневливи;

бащата е с чували —

децата са грижливи.

А Фортуна, курва дърта,

пред бедняка ключ превърта!

Но въпреки това на теб дъщерите ще ти платят така щедро — на
дребно и едро, — че няма да ти стигне година да го претеглиш!

ЛИР

О, бесен пристъп! Ярост хистерична,

не се надигай! Стой си долу там!
Къде е тази моя дъщеря!

КЕНТ

Със графа в замъка му, господарю.

ЛИР

Вий стойте тука! Ще отида сам.

Излиза.

РИЦАРЯТ

А друга пакост да не си извършил?

КЕНТ

Не, никаква! Кажете ми, защо е
така оскъдна свитата на краля?

ШУТЪТ

Ако си в стегите за такъв въпрос, заслужил си ги.

КЕНТ

Защо, глупако?

ШУТЪТ

Ще те пратим на училище при баба мравка, да те научи, че щом падне сняг, вече няма работа. Всички, които вървят подир носа си, се водят от очите си — освен слепците, — а и няма нос да не може да подуши кога някой е почнал да смърди. Щом голямото колело се търкаля надолу, пускай се навреме от него, че инак ще ти строши врата; а другото, дето се изкачва, дръж се за него здраво — то ще те извлече нагоре! Ако някой мъдрец ти даде по-добър съвет, дай си ми моя обратно! Нека само негодниците го следват, щом глупак го дава!

Тоз, който за пари е с теб,
умник е той голям
и вихър духне ли свиреп,

ще те остави сам.
А твоят шут и в сняг, и в студ
със теб ще е докрай,
зашпото е по длъжност луд
и подлости не знай!

КЕНТ

Къде го научи туй, глупчо?

ШУТЪТ

Не във стеги, гламчо!

Влизат Лир и Глоствър.

ЛИР

Отказват да говорят с мене? Болни?
Съсипани от път? Лъжи! Предложи!
Това е непокорство! Бунт! Донес ми
друг отговор!

ГЛОСТЪР

Мой скъпи господарю,
вий знаете самичък колко сприхав
е князът ни и колко непреклонен,
реши ли нещо!...

ЛИР

Мор и чума! Смърт!
Проклятие! Какъв бил? Сприхав? Той?
Ей, Глоствър! Глоствър! Искам да говоря
със Корнуолския княз и със жена му!

ГЛОСТЪР

Аз вече известих ги за това.

ЛИР

Той бил ги известил! Човече, ти
разбра ли ме какво ти казвам?

ГЛОСТЪР

Да, сър.

ЛИР

Аз, кралят, искам да говоря с княза!
Родителят желае да говори
със дъщеря си! „Извести“ ли ти
двамината за висшата ми воля?...
Тя, моята плът и кръв?... А той бил сприхав!...
Кажи на своя сприхав княз... Не, не!
Той може би наистина е болен,
а болестта със право пренебрегва
онуй, което здравето е длъжно
да изпълнява. Хората са други,
природата когато заповядва
на разума да страда със плътта.
Ще потърпя. Осъждам се, че взех
за здрав болника... Смърт и ад! Защо
е в стеги моят пратеник? Това е
безспорен знак, че тяхното странене
е хитрина!... Пуснете ми слугата!...
Върви, кажи на княза и жена му,
че кралят иска да говори с тях!
Сега! Тозчас! Кажи им да излязат,
че иначе по тяхната врата
ще блъскам и съня им ще преследвам,
додето го застигна и убия!

ГЛОСТЪР

о, колко бих желал да се сдобрите!

Излиза.

ЛИР

Тоз гневен пристъп пак! Сърце, кротувай!
Не се надигай!

ШУТЪТ

Викай му, чиченце, като оная кокона, дето замесила змиорчетата живи в млина! Те се гърчели, а тя ги биела с пръчка по главите и викала: „Кротувайте, мръсничета! Не се надигайте!“ А пък брат ѝ беше онъ, дето от голяма обич към коня си му мажел сенoto с масло!

Влизат Корнуолският княз, Регана, Глостър и Слуги.

ЛИР

Привет на двама ви!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Привет и вам,
ваше величество!

Кент бива освободен от стегите.

РЕГАНА

Щастлива съм
отново да ви видя, ваша милост!

ЛИР

Не се съмнявам, че е тъй, Регана!
Ако не беше, аз се бих развел
от твоя майчин гроб, защото той
би крил прелюбодейка!... Ха, най-сетне
те пуснаха! Но друг път за това!...
Регана скъпа, твоята сестра
е грозен урод! О, Регана, тя
ми бръкна с клон на лешояд... тук! Тук!

Сочи сърцето си.

Едва говоря!... Няма да повярваш
със колко извратена злост... Регана!

РЕГАНА

Не се вълнувайте тъй много, сър!
Аз мисля, че не толкоз тя дълга си
 занемарява, колкото вий, сър,
 сте подценили нейните заслуги.

ЛИР

Какво, какво?

РЕГАНА

Не вярвам, че сестра ми
 способна е да пренебрегне своите
 обязаности, сър. Ако случайно
 е малко попридърпала юздите
 на свитата ви, аз не се съмнявам,
 че имала е поводи и цели,
 отхвърлящи от нея всеки упрек.

ЛИР

Проклета да е!

РЕГАНА

Вие, сър, сте стар.
Природата у вас е на ръба
 на срока си и вие вече трябва
 да се оставите да ви напътства
 и води някой, който по-добре
 от вас самия би могъл да казва
 кое ви е от полза. Аз ви моля,
 върнете се при моята сестра
 и, оскърблението си оттеглил...

ЛИР

Да искам прошка? Представи си само

как туй ще ми приляга:

Коленичи.

„Скъпа дъще,
признавам се за стар и безполезен.
На колене те моля да ми даваш
храна, легло и дрехи!“

РЕГАНА

Престанете!
Шеги от този род не ви подхождат!
Върнете се, повтарям, при сестра ми!

ЛИР (*вдига се*)

Не, никога, Регана! Тя оряза
наполовина личната ми свита,
със зли очи ме стреляше, отрови
сърцето ми с език на пепелянка!
Възмездия, на склад във небесата,
над нея струпайте се всички вкупом!
Сразете я, заразни ветрове,
със цялостен паралич!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Срамно, сър!

ЛИР

Светкавици, със копия слепещи
простреляйте надменния ѝ поглед!
Мъгли, които слънцето изсмуква
от смрадните мочурища, покрийте
със гнойни пришки гордата ѝ хубост!

РЕГАНА

О, аз горката! Същото на мен
в гнева си, току-виж, сте пожелали!

ЛИР

На тебе? Никога, Регана моя!
Зашто твоят нрав — и благ, и ласкав —
не ще ти позволи да бъдеш груба!
Очите на сестра ти са бодливи,
а твойте — меки. Ти не би могла
да ми орязваш свитата, да гледаш
накриво мойте старчески забави,
да ме замеряш със припрени думи,
да ми стесняваш харча и накрая
пред мене да залостиш своя дом!
Ти знаеш по-добре какво е туй
природен зов, признателност на чедо,
добри обноски, почит към родител!
Ти помниш кой ти даде половина
от кралството си!

РЕГАНА

На въпроса, сър!

ЛИР

Кой сложи моя пратеник във стеги?

Тръбен звук.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Какво е туй?

РЕГАНА

Сигналът на сестра ми.
Тя беше писала, че не след много
ще бъде тук, и ето я!

Влиза Освалд.

Здравейте!
Пристигна ли сестра ми?

ЛИР

Тази плюнка

се перчи леко с чуждо големство,
но господарката му е нетрайна
във милостта си!... Махай се оттук,
лакей презрян!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Какво ви става, сър?

Влиза Гонерила.

Кой окова слугата ми? Регана,
надявам се, че станало е туй
без твоє знание!... Това какво е?
О, небеса, ако сме мили вам
ний, старците, ако властта ви мека
изисква послушание, ако
самите вие, небеса, сте стари,
вземете моята страна, пратете
да ми помогне някой!... И не се
срамуваш от брадата ми?... Регана,
нима ще я поемеш за ръка?

ГОНЕРИЛА

Защо пък не? С какво съм прегрешила?
Невинаги е грях онуй, което
отслабнал разум и повторно детство
осъждат като грешно!

ЛИР

О, сърце,
в теб още има сили, щом издържаш!
Кой окова слугата ми?

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Аз, сър,
макар че с буйствата си бе заслужил

по-висша чест!

ЛИР

Вий? Вий сте го направил?

РЕГАНА

О, татко, вий сте немощен и следва
като такъв да се държите вече!
Ако завърнете се при сестра ми
и свел до половина своята свита,
изкарате си месеца при нея,
ще ви приема с радост; но сега
съм вън от къщи си и нямам средства
да ви посрещна, както бих желала.
При нея да се върна? Да разпусна
наполовина свитата си? Не!
По-скоро съм готов да се откажа
от всички покриви на този свят,
да срещам всички хали на небето,
с вълка и бухала да другарувам,
изхапан от безжалостните зъби
на нуждата! При нея да се върна?
По-хубаво да се простра пред трона
на буйния французин, който взе
без зестра малката ми дъщеря —
и мен да вземе на конярска плата
за къшай хляб! При нея да се върна?
По-скоро кранта станал бих на тази
лакейска измет!

Сочи Освалд.

ГОНЕРИЛА

Ваша воля, сър!

ЛИР

Сърдечно ти се моля, дъще моя,
недей ме подлудява! Няма вече
да ти досаждам с нищо. Сбогом, чедо!
Ний няма вече да се видим с тебе...
Но ти все пак си моя плът и кръв;
или по-точно болест на плътта ми,
която трябва да наричам своя;
по-скоро язва, цирей, гнойник, цъфнал
от болната ми кръв!... Но не, аз няма
да те коря, не, нека твоят срам
те навести, когато иска сам!
Аз няма да го викам! Аз не хленча
пред Гръмовержеца да те погуби,
на Зевсовия съд не те обаждам!
Поправяй се, когато имаш време!
Без бързане! Аз мога да почакам!
Аз ще остана при Регана с майте
сто рицари...

РЕГАНА

Не ме разбрахте, сър.
Аз, неподготвена, не бих могла
да ви окажа подобаващ прием.
Послушайте сестра ми! Който трезво
погледне на гнева ви, ще си каже,
че вий сте стар... Тя знае какво прави.

ЛИР

Сериозно ли говориш?

РЕГАНА

Най-сериозно.
Не ви ли стигат петдесет бойци?
И те са даже много, щом помислим,
че редом със разходите и друго
по-важно обстоятелство говори
срещу такава свита: как ще могат

задружно да живеят толкоз хора
в един и същи дом под две началства?
Това е трудно — не, а невъзможно!

ГОНЕРИЛА

Защо пък да не бъдете обслужван
от нейните слуги или от мойте?

РЕГАНА

Наистина! Тогаз, ако са мудни,
ний двете ще ги стягаме навреме.
Когато ще гостувате при мен —
защото ежбите сега ме плашат, —
явете се със двадесет и пет
от рицарите си! Над туй число
аз няма да приема в своя дом.

ЛИР

Но аз ви дадох всичко!...

РЕГАНА

И навреме.

ЛИР

... Направих ви доверенички свои
и пълномощнички, но си запазих
туй право на сто рицари. Нима
у теб ще мога да отсядам само
със четвъртината от този брой?
Дали добре съм те разbral, Регана?

РЕГАНА

Напълно, сър. Със двадесет и пет.

ЛИР

Най-злата твар изглежда ни добра,
поставена до твар, по-зла от нея!

Към Гонерила.

Да бъдеш не най-злата, е похвала.
Ще дойда с тебе! Петдесет е двойно
на двадесет и пет, нали, и значи
ти два пъти по-силно ме обичаш
от нейна милост!

ГОНЕРИЛА

Слушайте ме, сър,
защо ви трябват двадесет и пет,
петнайсет, десет души, щом на всички
прислужници в дома, където сте,
ще бъде наредено да ви служат?

РЕГАНА

Един слуга — и той не ви е нужен?

ЛИР

Недей да търсиш нуждата, Регана!
И най-нещастният бедняк си има
парцалче, без което би могъл.
Не давай на човека нищо друго
освен необходимото в живота
и той ще заживее като скота!
На, ти си лейди. Ако бе разкошът
на дрехите в туй само че ни топлят,
ти би могла да минеш и без този
нетоплещ свой разкош. Кое е нужно?...
О, небеса, търпение ми дайте!
То само ми е нужно! Ей ме тута:
един нещастен старец, натоварен
със толкоз мъки, с колкото години;
прегърбен и под двете! Ако вие
насъскали сте тези дъщери
срещу баща им, то поне на него
срама спестете кротко да ги слуша,
възпламенете го със мъжки гняв,

не давайте оръжието женско
да оскверни старешките му бузи
с позорни капки!... Вещици проклети!
Аз тъй ще ви платя, че този свят!...
Аз ще направя чудеса такива!...
Какви, не знам, но знам, че ще раздрушат
Вселената!... Вий мислите, че плача?

Шум на буря.

Не, няма да заплача! Имам много
причини за сълзи, ала преди
да ги пророня, туй сърце ще гръмне
на сто парчета!... Шуте, полудявам!

Излиза, следван от Глостър, Кент и Шута.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Да влезем на закрито! Иде буря.

РЕГАНА

Да, в този тесен дом не можем смести
старика със голямата му свита.

ГОНЕРИЛА

Той сам си е виновен. Нека пати
за своето старешко безразсъдство!

РЕГАНА

Самия него бих приела с радост,
ала от свитата му — ни един!

ГОНЕРИЛА

Аз също. Но къде отиде Глостър?

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Последва стареца. Ха, ей го!

Влиза отново Глостър.

ГЛОСТЪР

Кралят
е страшно разгневен!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

За где се стяга?

ГЛОСТЪР

„На кон!“ — извика им, но не разбрах
коя посока смята да поеме.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Добър му път! Да се оправя сам!

ГОНЕРИЛА

Не го разубеждавайте, милорд!

ГЛОСТЪР

Но вече се смрачава. Грозни вихри
бесуват, чуйте! А на много мили
наоколо е само гола пустош!

РЕГАНА

Бедите, сър, които си навличат
върху главите опаките хора,
са най-добри учители за тях.
Вратите затворете! Тази шайка,
която е със него, би могла —
какъвто изкуфял е — много лесно
да го подстори към какво ли не!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Да, графе, залостете всички порти!
Да влизаме! Ще бъде страшна нощ!

Илизат.

[21] *Хера* (мит.) — гръцка богиня, царица на боговете, сестра и съпруга на Зевс; покровителка на брака и на съпружеската любов. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Пустош. Нестихваща буря.

Влизат — от различни страни — Кент и Благородник.

КЕНТ

Хей, кой е освен бурята?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Един,
във чийто дух е не по-малка буря!

КЕНТ

Познавам ви. Къде отиде кралят?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Излезе срещу бесните стихии.
Заклина вихрите да пометат
брега в морето или да издуют
над сушата водите, та светът
да стане друг или да свърши всичко;
кремчи и скубе белите си власи —
които въздухът, незнаещ почит,
със присмех дърпа в слепия си бяс —
и своя мъничък човешки свят
опълчва срещу хаоса огромен
от дъжд и вятър! В тази грозна нощ,
в която мечката със бозки празни
вълкът постал и гладната лъвица
си пазят суха козината, той
се носи гологлав по равнината,
заложил сякаш всичко!

КЕНТ

Кой е с него?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Единствен шутът, който се старае
със своите шеги да облекчи
сърцето му, разкъсвано от мъка.

КЕНТ

Аз, сър, познавам ви и ще ви кажа
една голяма тайна: между Корнуол
и Олбани (макар до този миг
и двамата изкусно да го крият)
се мъти разпра. А край тях сноват
(във кой ли коронован двор ги няма!),
под образ на служители шпиони
на френския владетел, от които
узнал е той за спора на князете,
за туй как твърдо двамата държат се
със стария ни крал и може би
за нещо по-дълбоко, на което
това са само признания... И туй
основното е: Франция прехвърля
войска във раздробеното ни кралство,
която вече е успяла тайно
да стъпи в някои по-важни наши
пристанища и чака само знак
да вдигне знамена. Сега за вас:
ако успея да ви убедя
да свържете съдбата си със моята
и тръгнете без бавене към Довър^[22],
във този град ще се намерят хора,
които ще са много благодарни
да чуят разказа ви за онези
влудяващи мъчения, които
изпитва кралят. Аз съм благородник
по кръв и възпитание и знам
зашо се доверявам точно вам.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Ще поговорим пак.

КЕНТ

Не, няма време!

Във потвърждение на туй, че аз
съм много повече от своята външност,
вземете таз кесия! И когато
се срещнете с Корделия — а то
е сигурно, — на нея покажете
тоз пръстен и ще чуете с кого
сте разговарял... Ей че буря! Тръгвам
да дира краля!

БЛАГОРОДНИКЪТ

Вашата ръка!

А друго нещо няма ли?

КЕНТ

Две думи,
но по-съществени от всичко друго:
като намерим краля (а за туй
да тръгнем аз насам, а вий — нататък)...
тоз, който пръв го види, да извика
на другия!

Илизам.

[22] Довър — английско пристанище на Ламанша, известно със
своите варовикови скали, издигащи се отвесно над морето. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Другаде сред пустошта. Бурята продължава.

Влизат Лир и Шутът.

ЛИР

По-силно, вихри! Духайте, додето
се пръснат бузите ви! Из ръкав,
небесни водостоци и въртопи,
залейте всичко, всичко до петлите
на най-високите камбанарии!
Вий, бързи като мисълта, сернисти
светковици,вестителки ужасни
на цепещия дъбовете гръм,
пърлете тези власи! Млат небесен,
смажи корема объл на земята,
природните матрици разпилей,
затрий до най-последния зародиш
неблагодарния човешки род!

ШУТЪТ

Да ти правят вятър на сухо, чиченце, е по-приятно отколкото да
те духа вихър на мокро! Върни се и искай прошка от дъщерите си!
Такава нощ не жали ни мъдреца, ни глупец!

ЛИР

Бушувай до пресита, грозна буря,
плюй дъжд, оригвай вятър, бълтай плам!
Природни сили, аз не ви осъждам
за грубост — вий не сте ми дъщери,
кралства не съм ви давал и не съм ви
наричал „мои скъпи“! Вий покорство
не ми дължите! Смейте се над мене!
На, ей ме, един болен, слаб, презрян,

нешастен старец!... Не, все пак коря ви!
Виновни сте, задето работелено
с войските си, набирани там горе,
подкрепяте тук долу две злодейки
да изdevателстват над този стар,
със сняг посыпан череп! Срам за вас!

ШУТЪТ

Щом човек си има покрив за главата, значи си е имал глава за покрив.

Тоз, който няма къща,
а мисли за невеста,
той въшки ще развъжда,
сто горе, долу двеста!
Сърцето, който тачи
по-малко от крака си,
от лош мазол ще плаче
и дни ще има къси!

Заштото не е имало досега хубавица да не прави муцуни пред огледалото.

Влиза Кент.

Не, аз ще съм самата търпеливост.
Ни дума отсега!

КЕНТ

Хей, кой е там?

ШУТЪТ

Величието и неприличието! Един мъдрец и един глупец!

КЕНТ

Нима сте тук, любезни господарю?
Дори за нощните животни няма
живот в такава нощ! Пред туй небе
разбойниците даже се укриват
във пещерите си! Откак се знам,

не помня да съм виждал досега
такива страшни мълнии, такива
ужасни трясъци, такъв див рев
на дъжд и вятър! Не, подобно чудо
не се търпи!

ЛИР

Чрез него боговете
ще видят кой е гузен. Трепери,
мерзавецо, убягнал на закона!
Укривай се виновно във ръкава,
десниço кървава! От страх бледней ти,
клетвопрестъпнико, и ти, фалшиви
пазачо на морала, тайно вършещ
кръвосмесителство! Крещи във ужас,
подлецо, който под пристойна форма
копал си гроба другиму! Злодейства,
укрити най-надеждно, раздерете
покровите си тройни и просете
небесните викачи за отсрочка!
Аз нямам страх! По-малко съм грешил,
отколкото грешили са към мене!

КЕНТ

И гологлав! Добри ми господарю,
coliбка знам наблизо тук, която
ще ви окаже временна закрила.
Поотдъхнете там, пък аз ще ида
във този замък. Той е по-студен
от камъка, със който е граден,
и ей сега, като ви дирих в него,
напъди ме, но аз ще изнасиля
свадливия му прием.

ЛИР

Подлудявам!
Ела, момче! Студено ти е, а?

И мен ми е студено... Де е този
подслон, мой друже? Нуждата е учен,
умеещ да превръща в скъпоценност
най-долните неща. Колиба? Дай я!...
Глупаче бедно, чувствам в туй сърце
едно парченце, жалещо и тебе.

ШУТЪТ (*nee*)

„Човек, когато няма ум,
хей-хо, пълзят мъгли, мъгли,
ще тегли, без да вдига шум,
а пък дъждът вали, вали...“^[23]

ЛИР

Така е миличък!... Води ни, друже,
в колибата!

ШУТЪТ

Хубава нощ — и куртизанка ще охлади! Искам да кажа едно
пророчество, преди да тръгна.

Щом почне попът туй да прави,
което от амвона слави,
кръчмарят — грешно да не смята,
да съди право съдията,
крадецът сбогища да мрази,
от грях лъжецът да се пази,
женкарят в огъня да вика,
на мястото на еретика,
да кара рицарят без заем,
клеветник що е да не знаем,
лихварят лихва да зачерква
и курват да зида черква,
тогаз във таз държава наша
такава ще настъпи каша,
че ходенето по земята
ще се извършва със краката!

Но това пророчество ще го каже магьосникът Мерлин^[24], защото ние с тебе, чиченце, живеем много преди неговото време!

Излиза.

[23] „... човек, когато... вали, вали...“ — текст, пародиращ песничката на шута от финала на Шекспировата комедия „Дванайсета нощ“. ↑

[24] Мерлин — велик магьосник от легендата за крал Артур; живял според хрониките след времето на Лир. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В замъка на Глостър.

Влизат Глостър и Едмънд.

ГЛОСТЪР

Ах, Едмънд, Едмънд, не ми харесва това безчовечно отношение! Когато поисках да му окажа милост, те ми отнеха правото да се разполагам в собствения си дом и ми забраниха под страх от доживотна немилост да говоря с краля и изобщо да се грижа за него.

ЕДМЪНД

Каква жестокост и без човечност!

ГЛОСТЪР

Така е, но да оставим това!... Слушай: между двамата князе се е появила пукнатина и дори нещо повече. Тази нощ получих писмо. — Но помни, това е страшна тайна; държа го заключено в кабинета си! — За оскърблението, на които кралят е подложен сега, ще дойде суроно възмездие. Част от силна войска е вече прехвърлена на нашия бряг. Трябва да вземем страната на краля. Ще го намеря и тайно ще му помогна. Ти върви и отвлечи с разговор вниманието на княза, та да не забележи отсъствието ми! Ако пък запита за мене, аз съм болен и на легло. Може би ще загина — защото и със смърт бях заплашен, — но трябва да помогна на стария си господар, краля! Невероятни неща се готвят, Едмънд, моля те, бъди предпазлив!

Излиза.

ЕДМЪНД

За тази запретена милост князът
веднага ще узнае; а тъй също
и за писмото. Туй ще ми спечели

което той загуби, тоест всичко.
Синът се качва — спускай се, бащичко!

Излиза.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Сред пустошта.

Влизат Лир, Кент и Шутът.

КЕНТ

Пристигнахме. Да влезем, господарю!
Такава буря никой на открито
не може да изтрае!

ЛИР

Остави ме!

КЕНТ

Не, влезте, моля ви!

ЛИР

Не ми разкъсвай
сърцето, казвам ти!

КЕНТ

По-скоро свойто
разкъсал бих! Да влезем, господарю!

ЛИР

Разбирам, струва ти се много страшен
тоз остьр вихър, който ни пронизва
през дрехите. И той за теб такъв е.
Но щом ни порази по-тежка болест,
по-лекият недъг едва се чувства.
Ний бягаме от мечката стръвница,
но, стигнали до бурното море,
обръщаме се към пастта на зяяра.
Снагата страда при спокоен ум,

но бурята във таз глава не дава
на сетивата ми да чувстват друго
освен онуй, което блъска тук!
О, непризнателност! Неблагодарност
на родно чедо! Ти храна му даваш,
а то ти хапе пръстите! Но аз
ще им платя! Спри, плач! Да ме изгонят
в такава нощ!... Дъжд, лей се — ще изтрай!...
О, Гонерила! О, Регана! Боже!...
Баща си, който тъй великодушно
раздаде ви... О, Господи, натам е
безумието! Трябва да се пазя!
Ни дума вече!

КЕНТ

Влезте, господарю!

ЛИР

Не, влизай сам! За себе си грижи се!
Таз буря ми помага да не мисля
за друго зло, по-яростно от нея!...
Или добре! Ще вляза!

Към Шута.

Първо ти,
момчето ми!... О, зла бездомна бедност!...
Не, влизай ти! Ще се помоля вънка,
преди да легна.

Шутът излиза.

О, бедни голи люде по света,
където и да сте, във тази буря,
нешастни, как с глави незащитени,
с тела, изнемощели от глада,
във дрипели на дупки и прозорци,
ще се опазите от нея? Да,
за вас преди съм мислил твърде малко!
Богатство, туй е цар за теб: изпитай

това, което клетниците чувстват,
за да откъснеш след това за тях
излишъка си и с това направиш
небето недотам несправедливо!

ЕДГАР (*отвън*)

Дванайсет разтега дълбочина!
Дванайсет разтега! Горкият Том!

ШУТЪТ (*отвън*)

Не влизай, чиченце! Тук има един дух! На помощ! На помощ!

Влиза отново Шутът.

КЕНТ

Подай ръка! Какво видя, кажи!

ШУТЪТ

Зъл дух, зъл дух! Казва, че името му било „Том без дом“!

КЕНТ

Ти кой си, който в сламата ръмжиш?
Излизай!

Влиза Едгар, преоблечен като луд.

ЕДГАР

Пазете се, Нечистия ме гони! — „Във глога свири вихърът
студен.“^[25] Дъ-дъ-дъ-дъ! Върви си в студеното легло, да се сгрееш!^[26]

ЛИР

Дали имот на дъщери раздал си,
та си дошъл дотук?

ЕДГАР

Подайте нещо на бедния Том! Нечистия го гони насам-натам
през огън и плам, през въртопи и бури, през блата и мочури! Слага му
ками под възглавката, примки под седалката, мишеморка до паницата!
Мами го да препуска подир сянката си по мостове, миля високи —
педя широки! Да ти опази небето ума и разума! На Том му е студено!
Дъ-дъ-дъ-дъ! Да те закриля от бури, зли звезди и лошо око! Подай
милостиня на Том, дето е без дом и Нечистия го мъчи! Ей го, ако река,
ще го хвана!... Ей го там!... И тук!... И тук!...

Бурята не престава.

ЛИР

Какво? Наистина ли си доведен
до туй от дъщерите си? Нима
не си остави нищо? Всичко даде?

ШУТЪТ

Не, запазил си е една дрипа, та да не ни е срам, като го гледаме.

ЛИР

Тогава всички болести, които
висят във въздуха над греховете,
да хлуйнат върху твойте дъщери!

КЕНТ

Той няма дъщери.

ЛИР

Умри, лъжецо!
Неблагодарни дъщери — туй само
могло е да го смъкне толкоз ниско.
Изглежда, вече модно е бащите
такава скъдна милост да дочакват
към старата си плът. Заслужен жребий!
Нали от нея са били родени
тез пеликански дъщери^[27], кълвящи

от бащината гръд!

ЕДГАР

Пилилок се дигнал — дири пиликовка! Пили-пили-пили — и се залепили!

ШУТЪТ

Тази студена нощ ще ни подлуди и пощури всички.

ЕДГАР

Пази се от Нечистия! Слушай родителите си! Дръж си на думата! Недей да сквернословиш! Не блудствай с чужда жена! Не ламти по разкош! На Том му е студено!

ЛИР

Какъв си бил ти?

ЕДГАР

Изтънчен кавалер. Горд и наперен! Къдрех си косите, носех си ръкавиците под панделката на шапката, обслужвах страстите на дамата си и върших с нея онуй, дето обича тъмнината. Изричах колкото думи, толкоз клетви и до една ги престъпвах пред ясния лик на небето. Заспивах, кроейки блудства, и се будех, за да ги върша. Обичах силно виното и страстно зара, а по женската част надхаремвах и турския султан. Със сърце за лъжи, с ухо за сплетни, с ръка за злини; свиня по ленивост, лисица по хитрост, пес по ярост, лъв по хищност! Не давай на бедното си сърце да се мами по скърцане на пантофки и шушукане на коприни! Пази си крака от праг на бардак, ръката — от цепка на фуста, перото — от тефтер на лихвар, и тогаз не се бой от Нечистия! „Във глога ще свири вихърът студен.“ фю-фю-фю, три-ли-ли! Дъ-дъ-дъ! Дофине^[28], адски сине, пусни го — нека мине!

Бурята не стихва.

ЛИР

Ти би бил по-добре в гроба, отколкото да срещаш така с неприкрито тяло гнева на небесата! Нима човекът е това и нищо повече? Разгледайте го хубаво!... Ти не дължиш ни свила на червея, ни кожа на звяра, ни вълна на овцата, ни парфюм на мускусната котка. Ха! Ние тука и тримата сме подправени. А ти си своята същина. Човекът, очистен от всички прибавки, е само това, което си ти — едно нещастно, голо, чаталесто животно! Махайте ги, махайте ги тези заемки! Разкопчайте ме!

Къса дрехите си.

ШУТЬТ

Моля ти се, чиченце, успокой се! Хладничко е тази нощ — не е за къпане! Даже и огънят в тази дива пустош би бил като желание на развратен старец — една искрица в сърцето, а навсякъде по тялото — студ и лед. Ето, пристига едно блуждаещо огънче!

Влиза Глостър с факел.

ЕДГАР

Това е нечистият бяс Флибъртиджибет^[29]! Той излиза след вечерня и броди до първи петли. Той е, дето носи на хората перде на окото, кривогледство и заешка устна, а на пшеницата — ръжда. И каквото види живо по земята — напада го!

Свети Витолд^[30] — небесна сила —
вървял сред нива вретенила.
Срещу му — чума на кобила.
Пръждома, бяс,
далеч от нас!
Махай се, вещице, махай се!

КЕНТ

Какво ви е, любезни господарю?

ЛИР

Какъв е този?

КЕНТ

Кой си? Какво дириш?

ГЛОСТЪР

А вие как се казвате? Кои сте?

ЕДГАР

Том без дом, дето яде жаби и тълсти, и слаби, и без разлика всички попови лъжички, гущери, дъждовници и техните любовници; а като го сграбчи Нечистия, лапа крави фъшкии, дъвче спуздени плъхове и кучешки мърши. И като свърши, лочи зелената мантия на блатата. С камшик го гонят от окръг в окръг, в затвор го тикат и в пранги слагат! Него, който е имал три костюма за гърба, шест ризи за смяна, кон за седлото и меч за бедрото, а пък сега

със мишки, плъхове, гадини
се храни Том от пет години!

Пазете се от този зад мен! Мирно, Смълкин^[31]!
Кротувай, дяволе!

ГЛОСТЪР

Нима това е свитата ви, сър?

ЕДГАР

И князът на нощта е благородник.
Едни му викат Модо, други — Маху.

ГЛОСТЪР

Чедата ни така се изродиха,
ваше величество, че вече хапят
башите си!

ЕДГАР

На Том му е студено!

ГЛОСТЪР

Елате с мене! Моят дълг не може

докрай да изпълнява злата воля
на безсърдечните ви дъщери.
Те искаха, вратите си залостили,
да ви оставя вън в таз грозна нощ,
но аз съм тук, за да ви отведа,
където чакат ви храна и огън.

ЛИР

Не, оставете ме да побеседвам
със този философ!... Кажи, какво
поражда гръмотевицата, а?

КЕНТ

Послушайте го, сър! Вървете с графа!

ЛИР

Две думи само с тоз мъдрец Тивански^[32]!...
Какво постигна в своята наука?

ЕДГАР

Да гоня злия и да пукам въшки.

ЛИР

Ще те попитам нещо насаме.

КЕНТ

Настойчиво го подканете, графе!
Побърква се!

ГЛОСТЪР

А как ще бъде инак,
когато родните му дъщери
го искат мъртъв! О, добрият Кент!
Той го предсказа! Клетият изгнаник!
Побъркал се! Ще ти разкрия, друже,
че аз самият съм почти побъркан!
Аз имах син, но сам го обявих

извън закона. Искаше... Сега!...
да ме убие. А как скъп ми беше!
Не, друг баща не е обичал тъй!
И истина ти казвам, тази скръб
ме подлуди!... Каква страхотна нощ!...
Елате, господарю!

ЛИР

А! Простете!
Елате с нас, любезни философе!

ЕДГАР

На Том му е студено!

ГЛОСТЪР

Хайде, хайде,
върви в колибата да се постоплиш!

ЛИР

Тогава всичките да влезем в нея!

КЕНТ

Не, ваша милост, вий насам!

ЛИР

Не, с него!
Аз искам да съм с мя философ!

КЕНТ

Бъдете отстъпчив към него, графе!
Да вземем и тогова!

ГЛОСТЪР

Да, ще трябва!

КЕНТ

Върви със нас, приятелю!

ЛИР

Ела,
добри ми атинянино!

ГЛОСТЬР

По-тихо!
Без разговори! Ш-ш-шт!

ЕДГАР

„Княз Роланд пристигна под мрачната кула,
затворена с тежък катанец“...
„... А великанът каза: — Хъм,
надушвам мирис на британец!“^[33]

Илизам.

[25] „... Във глога... студен.“ — стих от стара английска балада.

↑

[26] „... Върви си... да се сгрееш!“ — реминисценция от „Испanskата трагедия“ на Шекспировия съвременник Томас Кид; появяваща се и в увода към „Укротяване на опърничавата“. ↑

[27] „... пеликански дъщери...“ — съществувало поверие, че пеликанът изхранвал малките си със собственото си месо и кръв. ↑

[28] Дофин — название на френския престолонаследник, който за англичаните от Шекспирово време бил синоним на дявола. ↑

[29] Флибъртиджибет — име на дявол от елисаветинската демонология. ↑

[30] Свети Витолд — англосаксонски светец, известен като защитник от нечистите сили. ↑

[31] Смълкин — и по-долу — Модо, Маху — други имена на дяволи. ↑

[32] „... мъдрец Тивански...“ — Седмовратата Тива бил град в древна Гърция. По-долу Лир нарича бедния Том „атинянин“ — сравнява го, изглежда, с древногръцките стоици, които проповядвали пренебрежение към житетските несгоди. ↑

[33] „... Княз Роланд... британец...“ — чудата смесица от рицарска балада и английска народна приказка. ↑

ПЕТА СЦЕНА

В замъка на Глостър.

Влизат Корнуолският княз и Едмънд.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Ще му отмъстя, преди да съм напуснал дома му!

ЕДМЪНД

О, господарю, боя се, че хората ще ме осъдят, задето верността ми към вас е взела връх над синовната любов!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Сега виждам — вашият брат е пожелал смъртта на баща ви не само поради своята престъпна наклонност, но и подбуден от неговата извратеност.

ЕДМЪНД

Колко е коварна съдбата към мен — кара ме да се разкайвам за туй, че съм постъпил честно! Ето това е писмото, за което той ми спомена. То доказва, че той е пращал шпионски сведения на френския крал. О, небеса, да го нямаше това предателство или поне друг да го беше открил!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Елате с мен при княгинята!

ЕДМЪНД

Ако писмото се окаже вярно, много работа ще ви се отвори.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Вярно или не, то те направи граф Глостър. Разузнай къде е баща ти, за да го задържим по-лесно!

ЕДМЪНД (настриани)

Ако го заваря, като оказва помощ на краля, това ще подкрепи подозренията му... Ще постоянноствам в своето верноподаническо чувство, княже, колкото и мъчителен да е за мене спорът му с вика на кръвта!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Аз ще пренеса върху тебе доверието си и ти ще откриеш в мене един баща, по-добър от своя!

Излизат.

ШЕСТА СЦЕНА

Селски дом край замъка на Глостър.

Влизат Глостър и Кент.

ГЛОСТЪР

Тук е все пак по-добре, отколкото на открито. Недейте му придирица. Ще се постараю да го направя по-удобно с каквото мога. Няма да се бавя.

КЕНТ

Боговете да ви възнаградят за добрината! Бесът надви всичките му умствени сили!

Глостър излиза.

Влизат Лир, Едгар и Шутът.

ЕДГАР

Фратерето^[34] ме вика! Казва, че великият Нерон ловял сега риба с въдица край езерото на мрака. Моли се, глупче невинни, и се пази от Нечистия!

ШУТЪТ

Можеш ли ми каза, чиченце, какъв е лудият — дворянин или селянин?

ЛИР

Крал е! Крал!

ШУТЪТ

Не позна! Той е селянин, на когото синът е станал дворянин, защото такъв, и да е с ума си, пак ще се побърка, като види как хлапето му се дуе пред него.

ЛИР

Да можех да насьскам двеста бяса
към тях да литнат с нажежени вили!

ЕДГАР

Нечистия ме хапе по гърба!

ШУТЪТ

Луд е, който вярва на вълча кротост, конско здраве, хлапашка любов и курвенска клетва!

ЛИР

Добре тогаз. Откривам съд над тях!

Към Едгар.

Ти сядай тука, съднико премъдри!

Към Шута.

Ти тука, учени законоведе!...

Лисици непризнателни, на съд!

ЕДГАР

Погледайте го как се е облешил!
Ако ти трябват зрители, госпожо?
„Моя малка Бес,
в лодката си влез
и ела ми на гости със нея!...“

ШУТЪТ

„.... Няма как, момче,
чепът ѝ тече
и при тебе да дойда, не смея!“^[35]

ЕДГАР

Нечистия мами бедния Том с глас на славей! Хопданс пищи в корема на Том — иска две пресни херинги. Стига си ръмжал, черни ангеле, нямам храна за тебе!

КЕНТ

Недейте се вълнува, господарю!
Пооблегнете се на таз възглавка!

ЛИР

Не, искам да присъствам на процеса!
Извикайте свидетелите тук!...

Към Едгар.

Ти, съдниче във мантията, сядай!

Към Шута.

И ти до него, негови събрате
по безпристрастие!

Към Кент.

И тебе включвам
в състава на съда. Седни до него!

ЕДГАР

Да съдим справедливо!
„Вакло ты стадо, сънливо момченце,
влязло е в чужда ливада.
Ако му свирнеш със нежно устенце,
няма от туй да пострада!“
Писи, писи, сива мачко^[36]!

ЛИР

Съдете първо нея: Гонерила! Свидетелствам под клетва пред
уважаемия съд, че тя изрита своя баща, нещастния крал!

ШУТЬТ

Приближете се, госпожо! Вашето име е Гонерила?

ЛИР

Не може да го отрече!

ШУТЪТ

Прошавайте, помислих ви за пейка!
А ето я и втората, чиито
жестоки погледи показват ясно
с какво ѝ е натъпкано сърцето!...
Стой! Стреляйте! Задръжте я! След нея!...
И тук поквара! Съднико подкупен,
зашо ѝ позволи да се измъкне?

ЕДГАР

Да ти спаси разсъдъка небето!

КЕНТ

О, жалост! Господарю, де е туй
душевно равновесие, с което
навремето гордеехте се толкоз!

ЕДГАР (настани)

Ах, тези сълзи ще ме издадат!

ЛИР

И мойте кученца — Грей, Бланш, Любимка —
на, вижте ги и те ме лаят вече!

ЕДГАР

Том ще им се озъби! Чиба, песове проклети!
С черни муцуни и с бели,
догове и спаниели,
хрътки, мелези, палаши,
със опаши, без опаши,
Том лицето си пред тях
щом покаже, те от страх
през врати, стобори в миг
ще побегнат с лай и квик!

Дъ-дъ-дъ! Чиба! Поемайте към пазари, празници и панаири!
Бедни Том, рогът ти е пресъхнал!^[37]

ЛИР

Тогаз ги пусни да аутопсират Регана, та да видим какъв израстък има в сърцето. Трябва да съществува някаква природна причина, която втвърдява сърцата така.

Към Едгар.

Вас, сър, приемам сред своите сто рицари. Само че кройката на дрехата ви не ми харесва. Знам, ще кажете, че е по персийската мода, но все пак сменете я!

КЕНТ

Легнете да поспите, господарю!

ЛИР

Тихо! Тихо! Дръпнете завесите! Тъй! Тъй! Ще вечеряме утре сутрин.

ШУТЬТ

И — тъй, тъй! — ще заспим утре по пладне!

Влиза Глостър.

ГЛОСТЪР

Приятелю, по-бързо! Де е кралят?

КЕНТ

Почива, сър. Недейте го събужда —
нешастният, умът му го напусна!

ГЛОСТЪР

Вземи го на ръце и тръгвай с него!
Дочух, че готвят се да го убият!
Приготвил съм носилка. Положи го
във нея бързо и върви към Довър,
където ще сте в пълна безопасност!
По-бързо, хайде! Ако се забавиш
със четвърт час, и той, и ти, и всички,

които му помагат, ще умрете!
По-бързо вдигай го! Наблизо тук
приготвил съм ви нужното за пътя!

КЕНТ

Измъчената му природа спи,
А този отдих би могъл да бъде
балсам за изтощените му чувства,
които, ако пътят го разбуди,
по-късно много трудно ще укрепнат.

Към Шута.

Ела насам да вдигнем господаря!
Не бива да оставаш!

ГЛОСТЪР

Бързо! Хайде!

Излизат всички освен Едгар.

ЕДГАР

Щом по-високи страдат редом с нас,
не мислим ний за своя дял тогаз.
Дваж по боли скръбта във нашта гръд,
когато другите се веселят,
и дваж по-лек е нашият товар,
щом имаме във мъката другар.
А ето на, почти под съща скръб
глава привеждам аз, а кралят — гръб!
Аз от баща, а той от дъщери.
Наравно сме. Том, крий се вдън гори,
за слуховете в двора бди оттам
и се разкрий пред хората едвам
когато, пръснал всички клевети
със доказателства, успееш ты
да върнеш на невинния правата
и помириш добрия син с бащата!...

Каквото ще да става, само кралят
дано да се спаси! Том, крий се, крий се!

Излиза.

[34] *Фратерето* — и по-долу — Хоп данс — други имена на дяволи. ↑

[35] „... Моя малка Бес... не смея...“ — Едгар пее началото на строфа от една английска балада, а Шутът я довършва със свой пародиен текст. ↑

[36] „... сива мачко!“ — според старото поверие дяволите често вземали образа на сива котка. ↑

[37] „... рогът ти е пресъхнал!“ — става дума за рога, с който бедламските луди си просели пиене; тук може би изразът намеква за това, че Едгар не може вече да издържа ролята си. ↑

СЕДМА СЦЕНА

В замъка на Глостър.

Влизат Корнуолският княз, Регана, Гонерила, Едмънд и Слуги.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Бързайте към уважаемия си съпруг и му покажете това писмо!
Войската на френския крал е слязла на нашия бряг... А вие открийте и
ми доведете тук предателя Глостър!

Излизат неколцина Слуги.

РЕГАНА

Обесете го веднага!

ГОНЕРИЛА

Извадете му очите!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Предоставете го на моя гняв! Едмънд, придружи сестра ни!
Наказанието, което е заслужил твоят вероломен баща, не е за очите ти.
Кажи на княза да се готви за незабавна война. И ние ще трябва да
сторим същото. И да поддържаме честа и постоянна връзка. Сбогом,
скъпа сестро! Сбогом, графе Глостър!

Влиза Освалд.

Е, казвай! Де е кралят?

ОСВАЛД

Граф Глостър е успял да го отпрати.
Пред замъка ги срещнали към трийсет
от неговите рицари, които
го дирели в околнността. Със него
и неколцина служещи при графа

те бързо се отправили към Довър,
където, хвалели се, че ги чака
приятелска войска.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Стегни конете
за господарката си!

ГОНЕРИЛА

Сбогом, княже!
Прощавай, сестро!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Едмънд, добър път!

Гонерила, Едмънд и Освалд излизат.

Изменника открийте и завързан
като крадец, докарате го тук!

Излизат други Слуги.

Живота му не можем да отнемем
без форма на законност, но властта ни
отстъпка ще направи на гнева,
пред който всички хора са безсилни,
макар да го корят.

Влиза Глостър, воден от Слуги.

Ха, ей го тук!
Предател подъл!

РЕГАНА

Ах, лисицио стара!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Вържете му повехналите китки!

ГЛОСТЪР

Недейте, княже! Вие сте ми гости!

Приятели, не ми правете зло!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Да се завърже!

Глостър бива завързан.

РЕГАНА

Стягайте! Изменник!

ГЛОСТЪР

Не съм такъв, жестока господарко!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

За стола! Тъй! Сега ще видиш ти!...

Регана скубе брадата му.

ГЛОСТЪР

Брадата ми! Кълна се в боговете,
това е недостойно!

РЕГАНА

Толкоз бяла,
а на предател!

ГЛОСТЪР

О, порочна жено,
тез косми, дето скубеш ги без жалост,
ще оживеят и ще обвинят
оназ, която със крадливи пръсти
ограбва тъй лика гостоприемен
на своя домакин!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Какви писма

получил си от Франция наскоро?

РЕГАНА

И без извъртания! Знаем всичко!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

И как си съзаклятничил, кажи,
с изменниците, слезли на брега ни?

РЕГАНА

И под чия закрила си изпратил
побъркания крал?

ГЛОСТЪР

Получих само
едно писмо с несигурни догадки,
и то от непричастен, не от враг!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Хитруваš!

РЕГАНА

Лъжеш!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Де изпрати краля?

ГЛОСТЪР

Във Довър.

РЕГАНА

Защо в Довър? А? Защо?
Не ти ли казахме, че ако дръзнеш...

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Не, нека обясни: защо във Довър?

ГЛОСТЪР

За кол съм вързан — трябва да търпя
зъба на псетата!

РЕГАНА

Защо във Довър?

ГЛОСТЪР

За да не гледам как ще впиваш нокти
в очите на баща си; да не виждам
сестра ти как с глигански зъб ще къса
миропомазаната му снага!

Да бе в морето бурята, която
той гологлав изтрайа тая нощ,
то щеше, кипнало да угаси
огньовете небесни; а пък той
усилваше небесния порой
със сълзите си! Във такова време
и вълк да бе завил пред твоя праг,
ти рекла би: „Вратарю, отвори му!“
и биха приподписали тез думи
най-злобните в света! Но аз ще зърна
крилата мъст как бързо се разплаща
със зли чеда!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Ти няма да я зърнеш!
Крепете стола му! Ще го пришпоря
в зениците!

ГЛОСТЪР

На помощ, вий, които
желаете до старост да сте живи!
О, божове! О, грозна безчовечност!

РЕГАНА

Така едното ще се подиграва

на другото! И него!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Мъст ще зърва!

ПЪРВИ СЛУГА

Възпрете си ръката, господарю!
Слуга съм ви от малък, но до днес
услуга по-добра не съм ви правил
от тоз съвет!

РЕГАНА

Ах, пес!

ПЪРВИ СЛУГА

С брада да бяхте,
аз бих ви я раздрусал, както трябва!
Нима сте без сърце?

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Ах, долен раб!

Двамата измъкват мечове и се бият.

ПЪРВИ СЛУГА

Ела тогаз и плащай за гнева си!

РЕГАНА

Дай меча си!... Селяк, ще се бунтуваш!

Грабва меч и пробожда слугата в гърба.

ПЪРВИ СЛУГА

Убит съм! Урочасайте го, графе,
с единственото си око!... Умирам!

Умира.

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Вън, бяла слуз! Не искам да ме виждаш!
Къде е светлината ти сега?

ГЛОСТЪР

О, мрак и мъка! Де си, синко Едмънд?
Раздухай всички пламъци на свойта
синовна обич и мъсти за туй
ужасно зло!

РЕГАНА

Изменнико, ты викаш
на помощь своя неприятел! Едмънд
бе твърде честен, за да те пожали,
и пръв разкри ни твоята измяна!

ГЛОСТЪР

О, моя лудост! Значи Едгар бил е
оклеветен? Небе, прости на мен
и опази злочестото ми чедо!

РЕГАНА

Изритайте това животно вън!
Със нос да души пътя си към Довър!

Един Слуга извежда Глостър.

Какво ви е, съпруже? Вий сте блед!

КОРНУОЛСКИЯТ КНЯЗ

Елате с мен — ранен съм. Прогонете
безокия подлец! А този раб —
на торището!... Губя кръв, Регана!...
Сега ли трябваше!... Подай ръка!

Излиза, подкрепян от Регана.

ВТОРИ СЛУГА

Ако такъв остане да добрува,
без страх ще върша всякакви злодейства!

ТРЕТИ СЛУГА

Такава пък, ако живее дълго
и си умре в леглото, то жените
чудовища ще станат до една!

ВТОРИ СЛУГА

Да идем при нещастния ни граф!
Побърканият ще го отведе,
където той поиска. Тези луди
се убеждават лесно.

ТРЕТИ СЛУГА

Ти върви
при клетника, а аз пък ще потърся
белтък и ленен плат, за да превържем
лицето му. Небето да е с него!

Излизат в различни страни.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В пустошта.

Влиза Едгар.

ЕДГАР

Все пак е по-добре презиран явно,
отколкото ласкан и пак презиран.
Най-ниско падналият страх не знае
и винаги е пълен със надежди.
Щастливецът предчувства само зло
в промяната — нещастникът от нея
очаква само радост. Затова
добре дошъл, о, невеществен вихър!
Тоз, който е отвян от теб най-долу,
не се бои, че нещо ще му вземеш!

Влиза Глостър, воден от Старец.

Какво е туй? Баща ми? И то воден
от някакъв бедняк? О, свят! О, свят!
Ако не те намразвахме за твойте
превратности, човек не би се давал
на старостта!

СТАРЕЦЪТ

Добри ми господарю,
изполичар съм ваш и на баща ви,
кажи-речи, осемдесет години...

ГЛОСТЪР

Отивай си, приятелю! Отивай!
За мен от твойта помощ няма полза,
а ти от нея може да пострадаш.

СТАРЕЦЪТ

Но как ще се оправяте из пътя!

ГЛОСТЪР

Аз нямам път — защо са ми очи?
Препънах се, когато виждах. Често
се случва, качествата да ни глезят,
а слабостите ни да се окажат
от полза нам. О, скъпи синко Едгар,
пострадал от излъган бащин гняв,
да доживея с пръсти да те видя,
ще кажа, че прогледал съм!

СТАРЕЦЪТ

Ти кой си?

ЕДГАР (настани)

О, небеса! Човече, не възкликовай:
„От туй по-страшно няма!“ Ето на,
че имало!

СТАРЕЦЪТ

Един безумен Том!

ЕДГАР (настани)

И може би ще има и по-лошо!
Дорде човек способен е да каже:
„Най-долу съм“, не е най-долу още!

СТАРЕЦЪТ

Хей, де си тръгнал?

ГЛОСТЪР

Просяк ли е?

СТАРЕЦЪТ

Да,

и просяк, и безумец.

ГЛОСТЪР

За да проси,
би трябало да има малко ум.
Нощес във бурята един такъв
нешастник ме накара да си кажа:
„Човек е червей!“ и дори ми спомни
за моя син, макар да бях тогава
аз негов враг. Не знаех много нещо.
Каквото са мухите за децата,
това сме хората за боловете —
убиват ни, когато им е скучно,
за развлечение.

ЕДГАР

Какво да правя?
Да се шегувам със скръбта, за мене
ще бъде тежко, както и за него!
Все пак ще трябва... Бог помози, старче!

ГЛОСТЪР

Не е ли голият?

СТАРЕЦЪТ

Да, той е, сър.

ГЛОСТЪР

Тогаз върви си! Само, ако искаш,
заради бившия си господар
върни се вкъщи и донес тук нещо
да облечем тоз клетник! Ще ни стигнеш
на миля-две по пътя за към Довър.
Ще го помоля да ме води той.

СТАРЕЦЪТ

Кой? Лудият?

ГЛОСТЪР

Това е болестта
на времето ни: луди водят слепи.
Стори, каквото казах ти или
каквото искаш — само тук не стой!

СТАРЕЦЪТ

Ще донеса най-новата си дреха,
каквото ще да става!

Излиза.

ГЛОСТЪР

Ей, бедняко!

ЕДГАР

На Том му е студено! Дъ-дъ-дъ!...

Настрани.

Не мога повече да се преструвам!

ГЛОСТЪР

Ела насам, ела!

ЕДГАР (настрани)

И все пак трябва!...
Покой над твойте кървави очи!

ГЛОСТЪР

За Довър пътя знаеш ли го, а?

ЕДГАР

Отвсякъде знам — оттук и оттам, през дол и овраг, за кон и пешак! Бедният Том си е загубил ума от уплах. Да те пази небето от Нечистия, благи човече! В Том са влезли пет беса наведнъж: Обидикът^[38] — той е на сладострастието; Хопданс — на немотата;

Маху — на кражбата; Модо — на убийството; Флибъртиджибет — на преструвките и превземките... само че той после се всели в камериерките и компаньонките. Да те пази небето, господарю!

ГЛОСТЪР

Дръж таз кесия, клетнико, когото
съдбата е направила способен
да носи всичко! Моята беда
е щастие за теб. Така небето
да прави винаги, та оня, който
закона му посвоему извърта
и тънеш в похот и разкош, не знае
какво беда е, тъй като не я е
изпитвал сам, да я изпита скоро
и лишното да се разпредели,
за да запълни нуждата на всеки...
Ти бил ли си във Довър?

ЕДГАР

Бил съм.

ГЛОСТЪР

Има

край този град висока канара,
надвесена страхотно над морето.
До крайния ѝ ръб ме заведи
и твойта нищета ще облекча
с добра награда. А оттам нататък
водач не ми е нужен.

ЕДГАР

Дай ръка!
Том бедничкият ще те води, старче.

Илизат.

[38] Обидикът — име на дявол. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Пред двореца на Олбанския княз.

Влизат Гонерила и Едмънд.

ГОНЕРИЛА

Добре дошли у нас! Недоумявам
защо го няма моя кротък мъж
да ни посрещне!

Влиза Освалд.

Де е господарят?

ОСВАЛД

В дома, мадам, но много променен!
За вражето нахлуващо щом чу,
усмихна се; когато му разправих
за подлостта на Глостър и за син му,
доказал верността си, той отвърна,
че бил съм луд и всичко съм разбирил
наопаки; като узна от мен,
че вие се завръщате в двореца,
възклика гневно: „Толкова по-зле!“
Изобщо радва се на злите вести,
а на добрите, явно, се ядосва!

ГОНЕРИЛА (на Едмънд)

Тогаз не влизайте! Такъв е, знам го:
не смее нищичко да предприеме.
За него няма ни една обида,
която да не може да проглътне.
Все пак което казахме си, може
да стане истина. Мой драги Едмънд,
върнете се при брат ни, ускорете

набирането на войска и после
командването поемете сам!
А тук ще трябва аз да взема меча
и хурката да връча на мъжа си.
Тоз предан мой служител ще ни свързва
и скоро (ако дръзнете самичък
да сграбчите успеха си) до вас
ще донесе той волята на таз,
която ви е близка... Дръжте туй!...
Ни дума!... Наклонете се, мой мили!...
Да имаше дар слово таз целувка,
от нея ти би литнал окрилен!
Разбиращ ме, нали? На добър път!

ЕДМЪНД
До гроба ваш!

Излиза.

ГОНЕРИЛА

О, мой прекрасни Глостър!
Ах, колко са различни мъж от мъж!
На тебе нежността ми е дължима —
без право моят никаквец ме има!

ОСВАЛД
Съпругът ви пристига, господарко!

Излиза.

Влиза Олбанският княз.

ГОНЕРИЛА

Друг прием струва ми се, заслужавах!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ
О, Гонерила, ти не заслужаваш

и прахоляка, който злият вятер
ти хвърля в недостойното лице!
Страхувам се от теб! За същество,
което тъй родителя си мрази,
не съществуват граници! Онази,
която като клонка се откърши
от своята мъзга, изсъхва бърже
и е за огъня!

ГОНЕРИЛА

Я, престанете
с таз празна проповед! Не ми се слуша!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

За злите долна реч е добрата!
Калта се плакне в себе си. О, ужас!
Какво сте сторили? Вий, две сестри...
не, не сестри — тигрици... Как можахте?
Един баща, един почтен старик,
кумуто и раздразнената мечка
би лизнала ръката... как успяхте,
тъй варварски, така без жал, до лудост
да го докарате? И брат ми как
търпя това? Той, който му дължи —
като съпруг и като княз — тъй много!
Ако небето не изпрати свои
вършители във кръв и плът, да спрат
туй грозно издевателство, след време
човеците ще се ядат подобно
на морските чудовища!

ГОНЕРИЛА

Фу, женчо!
Пъзливец кекав с мляко вместо кръв!
Ти имаш бузи само за плесници,
чело за гаври и очи, които
срама не различават от честта!

Не си ли чул, че глупост е да жалиш
злодеите, които са били
наказани, преди да сторят злото?
Във кой килер е твоят барабан?
Французинът развява флаг над тази
задрямала страна и шлем пернат
надвесил е над твоята държава,
а ти, безумен проповедник, хленчиш:
„Защо постъпва тъй?“

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

О, виж се само!
И дяволът по-малко е отблъскващ
от зата хубавица!

ГОНЕРИЛА

Празен мухльо!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Измамно, лицемерно същество,
недей показва зверския си образ!
Ако оставя тез ръце да чуят
какво кръвта им вика, те ще бъдат,
повярвай, твърде склонни да те смачкат,
разкъсат, раздробят! Но женски лик
закриля те, макар и да си дявол!

ГОНЕРИЛА

Я, той бил мъж!

Влиза Пратеник.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Какви са новините?

ПРАТЕНИКЪТ

О, ваша милост, Корнуолският княз
загина от ръката на слуга,
когато готвеше се да извади
и второто око на графа Глостър!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Око? На Глостър?

ПРАТЕНИКЪТ

Да! Ала слугата,
макар от княза хранен, в миг обхванат
от угризения на съвестта,
измъкна меч, за да го спре; и князът
нахвърли се срещу му разгневен
и го уби, но сам получи рана,
която го отнесе подир него.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Това говори, че ви има горе,
vas, висши съдници, които бързо
наказвате делата ни тук долу!
Горкият Глостър! А успя ли князът
да му извади второто око?

ПРАТЕНИКЪТ

И двете, сър!... Това писмо, госпожо,
е от сестра ви. Каза ми да чакам
за отговора.

ГОНЕРИЛА (*настани*)

От една страна,
таз смърт ме радва. Но пък тя вдовица
и моят Глостър с нея... Току-виж,
постройката на моите мечти
се срутила... Все пак не лоша вест.

Към Пратеника.

Ще отговоря, щом го прочета.

Излиза.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Когато му изваждаха очите,
где беше син му?

ПРАТЕНИКЪТ

С вашата съпруга
на път за тук.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Но тук не е пристигнал.

ПРАТЕНИКЪТ

Видях го да се връща, като идвах.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

А за баща си знае ли?

ПРАТЕНИКЪТ

Да, сър.

Той именно донесе им за него
и ги оставил после, та да могат
невъзпрепятствани да го накажат.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Аз жив съм, Глостър, за да наградя
прекрасната ти преданост към краля
и отмъстя за твоите очи!...

Ела, приятелю, да ми разправиш
подробности!

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

Във френския лагер край Довър.

Влизат Кент и Благородник.

КЕНТ

А защо кралят ви се е върнал така внезапно във Франция? Да знаете какво го е принудило?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Един държавен въпрос, останал нерешен, му тежеше на мисълта. Той се оказа свързан с такава опасност за страната ни, че личното присъствие на краля там стана необходимо.

КЕНТ

Кого остави за главнокомандващ?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Великият маршал месъо Ла Фар.

КЕНТ

А имате ли чувство, че писмото
е натъжило вашата кралица?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Разбира се. Тя чете го пред мен
и аз видях по нежните ѝ бузи
сълза голяма да се пропъркулва
при всеки тъжен ред. Тя беше сякаш
владетелка, която потушава
метежа на скръбта — васалка нейна,
мечтаеща за власт!

КЕНТ

О, значи то
й е подействало?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Но не до гняв!
По образа ѝ кротост и печал
се бореха коя да изрази
по-пълно добрината ѝ; и както
понякога през дъжд проблясва слънце,
така — но по-чаровно! — по лика ѝ
се сменяха усмивчици и сълзи;
и лекичкото щастие, което
потрепваше по зреите ѝ устни,
като че ли не знаеше какви
блестящи гостенки се бяха сбрали
в очите ѝ и взимаха си сбогом,
подобно бисерчета от елмази!
Скръбта — накратко — щеше да се търси
от всички ни, ако красеше всички
по този начин!

КЕНТ

Нещо да запита?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Не, само два-три пъти каза: „Татко!“;
след туй простена: „О, сестри! Сестри!
Позор за пола ни! О, татко! Кент!
Сестри! Сестри! Във бурята! И нощем
Къде си, милост?“ — и проляла щедро
от взора си небесен свята влага,
удави в нея своя стон и бързо
изтича, за да страда насаме.

КЕНТ

Звездите горе, да, от тях зависи
характера ни! Иначе едни

родители не биха породили
така различни рожби! Оттогава
не сте ли разговаряли?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Не съм.

КЕНТ

А кралят тук ли беше?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Не, заминал.

КЕНТ

Тогава знайте: бедният, горкият,
побърканият Лир е с мене в Довър.
В минути на проблясък той си спомня
какво ни води тук, но пак отказва
да срещне дъщеря си.

БЛАГОРОДНИКЪТ

А защо?

КЕНТ

Върховен срам му пречи да го стори.
Навремето той грубо я лиши
от благослова си и я захвърли
на милостта на случая, в чужбина,
а кучите ѝ две сестри облече
във нейните права — сега това
така отровно жили го, уви,
че той изпитва свян да се яви
пред взора на Корделия.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Горкият!

КЕНТ

За силите на Олбани и Корнуел
да сте дочул?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Да, идвали насам.

КЕНТ

Добре тогаз. Елате с мен при краля.
Ще го обслужвате. Аз още трябва
да се загръщам в тайна, но когато
узнаете ме, няма да скъrbите,
че сте ме срещнали. Вървете с мен!

Илизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Пак там. Палатка.

Влизат — с барабанен бой и знамена — Корделия, Лекар и Войници.

КОРДЕЛИЯ

Да, той е бил! Видели го наблизо,
по-луд от развълнувано море,
да пее гръмко, увенчал глава
със репеи, коприва, бучиниш,
горчивка, троскот, кукувича прежда —
все плевели, раstryащи във браздите,
сред житото, което ни изхранва.
Две роти да прочешат всяка педя
от буйните нивя околовръст
и доведат нещастния ми татко!

Един Офицер излиза.

Ще може ли човешката наука
да оздрави смутения му ум?
Ще има всичко мое онзи, който
го издери!

ЛЕКАРЯТ

Аз зная лек за него.
Почивката е нашата кърмачка,
а тя му липсва. Ний ще го приспим
с треви, чието действие затваря
очите на скръбта.

КОРДЕЛИЯ

О, скрити сили,
о, свойства неизвестни на земята,
бликнете със сълзите ми и дайте

подкрепа на добрия ми баща!...
Търсете го, търсете го по-бързо,
за да не би във пристъп на безумство
да разруши живота си, останал
без средства за борба!

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИК

Кралице, вести
Британските войски са вече близко!

КОРДЕЛИЯ

Това ни е известно. Ние също
завършили сме своите подготвки.
Мой скъпи татко, зарад теб съм тука,
заради теб затрогнах своя крал
с молби и сълзи! Не тълеславен блян
съbral ни е под този флаг развян;
не, обич, обич тук ни призова
да водим бой за бащини права!...
Дано го чуя и съгледам скоро!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

В замъка на Глостър.

Влизат Регана и Освалд.

РЕГАНА

Строени ли са вашите войски?

ОСВАЛД

Строени са, мадам.

РЕГАНА

А брат ни лично
със тях ли е?

ОСВАЛД

Със тях, но без охота.
Сестра ви по я бива за войник.

РЕГАНА

Граф Едмънд разговарял ли е с него?

ОСВАЛД

Не е, мадам.

РЕГАНА

Какво ли има в туй
писмо на моята сестра до графа?

ОСВАЛД

Не знам, мадам.

РЕГАНА

Граф Едмънд се отправи

по важна работа. Сгрешихме с Глостър —
не трябваше да го оставим жив:
сега, където иде с тез очи,
настройва духовете срещу нас;
и Едмънд — мисля — тръгнал е след него
със цел да съкрати, от милост воден,
смрачените му дни; и да огледа
разположението на врага.

ОСВАЛД

Отивам да го дира!

РЕГАНА

Останете!

Войските тръгват утре сутринта.
Опасно е по пътищата.

ОСВАЛД

Зная,
но господарката ми заповяда
да му предам писмото час по-скоро!

РЕГАНА

Защо ѝ е дотрябало да пише?
Тя би могла и устно!... Знам ли... Чувай,
ще те зарадвам. Дай да разпечатам
това писмо!

ОСВАЛД

Мадам, по-скоро бих...

РЕГАНА

Сестра ми не обича своя мъж.
Това е явно. А когато беше
тук в замъка, тя награди граф Едмънд
с красноречиви погледи. Аз зная,
че вий сте ѝ довереник...

ОСВАЛД

Кой, аз?

РЕГАНА

Да, точно вие! Знам какво говоря.
И, моля ви, вземете си бележка
за следното: съпругът ми почина.
С граф Едмънд се разбрахме. Той е много
по-подходящ за моята ръка,
отколкото за тази на сестра ми.
Съобразете сам! Това предайте
на него, а на своята господарка,
когато ѝ разправите за всичко,
вий дайте ѝ съвет да бъде умна!
И срещнете ли слепия предател,
помнете: повишение очаква
тоз, който го довърши!

ОСВАЛД

О, мадам,
дано го срещна! И ще ви докажа
с коя от двете съм!

РЕГАНА

На добър час!

Илизат.

ШЕСТА СЦЕНА

В полето край Довър.

Влизат Глостър и Едгар, преоблечен като селянин.

ГЛОСТЪР

Далеч ли е скалата?

ЕДГАР

Ние вече
отдавна се катерим към върха ѝ.
Наклона не усещате ли?

ГЛОСТЪР

Не.
Дори бих казал, че вървим по равно.

ЕДГАР

Не чувате ли как бучи морето?

ГЛОСТЪР

Не чувам нищо.

ЕДГАР

Може би защото
по примера на зрението гаснат
и другите ви чувства.

ГЛОСТЪР

Може би.
Гласът ти ми се вижда променен,
по-гладко и по-смислено говориш.

ЕДГАР

Грешите. Само дрехите сменил съм.

ГЛОСТЪР

Речта ти ми се струва по-красива.

ЕДГАР

Пристигнахме. Не мърдайте нататък!

Как шеметно и страшно е, когато
човек надзърне във такава бездна!

Там долу нейде чайките се вият
във слоеvете от междинен въздух
като рояк мухи. Един нещастен
сбирач на морски копър е увиснал
на равно разстояние от нас
и от морето, мъничък съвсем.

Рибарите, сновящи по брега,
са сякаш мишки. Корабът закотвен
е станал дребен като своята лодка,
а тя самата пък едва се вижда,
като поплавък. И шумът неспирен
на пяната, търкаляща безброя
от камъчета, не достига тук.

Не ща да гледам вече, току-виж,
подведен от замаяния поглед,
политнал съм надолу със главата
във пропастта!

ГЛОСТЪР

Вземи и мен, където
сега стоиш!

ЕДГАР

Подайте ми ръка!...

Внимателно!... Така!... Сега сте точно
на края на скалата. Честна дума,
за нищо на света не бих подскочил
дори на място!

ГЛОСТЪР

Щом е тъй, пусни ме!
Вземи и таз кесия — тя съдържа
брилянт, безценен за един бедняк.
Да те закрият божовете! Сбогом.
Извикай, за да чуя, че си тръгнал!

ЕДГАР

Е, хайде, сбогом, сър!

ГЛОСТЪР

На добър час!

ЕДГАР (настани)

Ако със мъката му се шегувам,
то с цел го правя да я излекувам!

ГЛОСТЪР (коленичи)

Пред вас, о, всемогъщи богове,
отказвам се от този свят и смъквам
от себе си мъчителното бреме.
Да можех да го нося, без да влизам
във спор с непрекословната ви воля,
оставил бих кадящата угарка
на дните ми да се стопи докрай!
Ако е жив, пазете моя Едгар!...
Е, друже, сбогом!

ЕДГАР

Сбогом! Тръгнах, сър!...

Глостър се хвърля напред и пада на земята в несвяст.

Дали не може пък една представа
да похити хазната на живота,
щом тоз живот самичък я поднася
на похитителя? Да беше стигнал,

където бе намислил да отиде,
сега изобщо нямаше да мисли!...
Ей, сър!... О, Боже! Жив или умрял?...
Ей, сър! Не чувате ли?... Оживява!
За малко да издъхне!... Как си, старче?

ГЛОСТЪР

Върви си! Остави ме да умра!

ЕДГАР

Каквото и да бъдеше — освен
въздушна нишка, паяжинка, пух, —
след падане от толкова високо
ти би се разтрошил като яйце!
А гледам те, че дишаш, кръв не лееш,
изглеждаш здрав, говориш! Десет мачти
една над друга няма да достигнат
ръба, от който падна! Просто чудо!
Как стана, а?

ГЛОСТЪР

Наистина ли паднах?

ЕДГАР

От тоз отвесен тебеширен рид!
Хе откъде! Дори и чучулига
от тъй високо няма да се чуе!
Не виждаш ли?

ГЛОСТЪР

Не мога. Сляп съм, драги!
Нима бедата е лишена вече
от правото сама да сложи точка
на себе си? Все пак утеша беше
да можеш да се скриеш във смъртта
от произвола, да измамиш с нея
мъстта на властващия!

ЕДГАР

Дай ръка!

Вдигни се! Ха така! Краката как са?
Добре ли се държиш?

ГЛОСТЪР

Уви, добре!

ЕДГАР

Това надхвърля всички чудеса!
Какво бе туй създание, което
се раздели със тебе на ръба
на зъбера?

ГЛОСТЪР

Един нещастен просяк.

ЕДГАР

Очите му оттук ми се видяха
подобни на луни! Хиляда ноздри
то имаше! И клонести рога,
накъдрени като море във буря!
Ей, татенце, това било е дявол!
На боговете да благодариш —
за да ги славим, те нерядко вършат
такива чудеса!

ГЛОСТЪР

Да, да! Тъй беше!

От днес ще нося мъката, додето
извика: „Стига!“ Този непознат
повтаряше след всяка своя дума
„Нечистия“ и аз от туй заключих,
че е човек, и тръгнах подир него.
Той, дяволът, довел ме е дотук!

ЕДГАР

Не се вълнувай!

Влиза лудият Лир.

ЛИР

Кой е този там?

Здрав разум никога не би накичил

тъй своя притежател!

ЛИР

Не, нищо не могат да ми направят! Какво, че съм сякъл пари? Аз съм кралят!

ЕДГАР

О, страшна гледка, късаща сърцето!

ЛИР

Природното право стои над правните кривди! Ето ти парата на ръка, войниче!... Оня там държи лъка си като плашило за гарги! Опъни, опъни! До върха на стрелата!... Ха, мишка, дръж!... Ш-ш-шт! Тихо, това късче печено сирене ще свърши работа!... Ето я бойната ми ръкавица! Ще я хвърля и на великан!... Донесете алебардите^[39]!... Чудесно литна, пиленце, право в целта, право в нея! Фю-ю-ют!... Парола?

ЕДГАР

Сладък риган!

ЛИР

Минавай!

ГЛОСТЪР

Познавам този глас!

ЛИР

Ха! Гонерила с бяла брада! Умилкваха ми се като кученца, намираха ми бели власи в брадата, преди да ми бяха поникнали черните^[40]. И на всяка дума — „да, господарю“, „не, господарю“! Но

„да“ и „не“ едновременно не са по вероучението. Когато дъждът дойде да ме накваси, когато вятърът ми разтресе зъбите и когато гръмотевиците не пожелаха да замъкнат въпреки заповедите ми — тогава ги разбрах аз, тогава ги надуших добре! Измамнички! Разправяха ми, че съм бил какво ли не! Лъжа! И мен ме лови треската!

ГЛОСТЪР

Аз помня и най-малкия оттенък
на този глас! Не е ли той на краля?

ЛИР

Да, крал съм аз от шпорите до шлема!
Виж мойте поданици как треперят
пред взора ми!... Дарявам ти живота!
А теб защо те съдят? Я да чуем!
Прелюбодейство?
И смърт за туй? Помилван си! Как може!
Врабците блудстват, златните мушици
развратничат пред моите очи!
Вирей, съвъкупление!
На Глостър копелето незаконно
излезе по-грижовно към баща си,
отколкото към мен двете ми рожби,
заченати редовно!
На воля, блудство! Карай през просото!
Разлождай! Имам нужда от войници!...
Погледайте я таз предвзета дама,
която се държи като че ли
между бедрата има хладен мрамор
и с възмущение глава извръща,
щом само чуе думата „наслада“ —
кобилата и женската на пора
не се отдават на сластта по-жадно
от нейна милост! Да, над кръста те
жени са, а кентавърки^[41] под него!
Дотука ги владеят боговете,
оттук надолу — дяволът!

Да, там е пъкъл, мрак и серен дим,
жараща, пламъци, разпад и смрад!
Фу! Фу! Тфъ! Тфъ! Аптекарю, продай ми
два грама мускус, за да умъртвя
вонята на представата си! Дръж
пари за него!

ГЛОСТЪР

Ръката си ми дайте за целувка,
мой господарю!

ЛИР

Тя смърди на тленност.
Да я избърша първо!

ГЛОСТЪР

О, малък свят, издъно разрушен!
Големият тъй също някой ден
ще се разсипе! ^[42]... Помните ли кой съм?

ЛИР

Помня много добре очите ти. Не ме гледай така накриво! Колкото
и да ме стреляш, сляпо Купидонче^[43], вече няма да се влюбя! На,
прочети моето предизвикателство и виж почерка му!

ГЛОСТЪР

Да беше всяка буква в него слънце,
пак нямаше да мога да я видя!

ЕДГАР (*настани*)

Не бих повярвал, ако бях го чул,
но тъй е! И сърцето ми се къса!

ЛИР

Чети!

ГЛОСТЪР

С какво? С тез очни кухини ли?

ЛИР

А, това ли искаше да ми кажеш? Че нямаш нито парици, нито очици? Нищо! На очите ти е тежко, но пък на кесията ти нали ѝ е леко? Все пак можеш да видиш как върви светът!

ГЛОСТЪР

Мога само опипом.

ЛИР

Какво? Да не си луд? Човек може и без очи да види как върви светът! Гледай с ушите си! Виж как оня съдия ругае тоя дребен крадец! Чуй сега да ти пошепна нещо: смени им местата и, фокус-мокус, кой е крадеца — кой е съдията?... Видял ли си дворно куче да лае по просяк?

ГЛОСТЪР

Да, господарю.

ЛИР

И човека да бяга от песа? Ето ти великия символ на властта. И на песа трябва да се подчиняваш, щом е на служба!

Разголвай гръб, стражарю нечестиви!

Как смееш да извиваш своя бич
над блудницата, като тайно жаждаш
да блудстваш с нея? Ей го на, лихваря
с достойнство беси дребния джебчия!

През дрипите прозира всеки грях,
а мантии и шуби скриват всичко!

Покрий вината с тънък пласт от злато
и ще ти счуши меча на закона,
обвий я с колкото си щеш парцали —
ще я прониже сламка на пигмей!

Виновни няма! Аз ги оправдавам!
Помни това от мене, който мога
да кажа: „Млък!“ на всеки обвинител!

Един съвет: купи си очила
и като хитър политик прави се,
че виждаш бистро в мътното!... Изуй ме
По-силно дърпай! Още малко! Тъй!

ЕДГАР

О, смесица от разум и безумство!
Прозрения сред лудост!

ЛИР

Ако за мен ще плачеш, то вземи
очите ми! Аз знам те. Ти си Глостър.
Търпи! Със плач дошли сме на света.
Сам знаеш, че подушили за пръв път
дъха на въздуха, пищим и плачем.
Чуй, чувай една проповед!

ГЛОСТЪР

О, мъка!

ЛИР

Родени, ний плачем, че дошли сме
на таз огромна сцена за глупци
и шутове... Чудесна шапка! Знаеш,
ще бъде хитро да обвием в пълст
краката на конете! Да, и тихо
в тила на зетъовете щом проникнем,
тогава смърт наляво, смърт надясно,
смърт, смърт!

Влиза Благородник със Слуги.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Ха, ей го! Обкръжете го! Така!...
Сър, нашата кралица, дъщеря ви...

ЛИР

Нима съм пленник? Нямам ли защита?
Отново ли играчка на съдбата?
Не ми правете зло! Ще ме откупят!
Хирург ми трябва! Тежко съм контузен
във мозъка!...

БЛАГОРОДНИКЪТ

Ще ви намерим всичко!

ЛИР

Отнийде помощ! Сам и изоставен?
От скръб такава на човека може
очите му да станат като лейки
и с тях градината си да полива
или да пръска есенния прах!

БЛАГОРОДНИКЪТ

Любезни, сър...

ЛИР

Добре! Ще падна с блясък!
Като жених във брачното легло!
Ще бъда весел! Знаете ли, аз
съм всъщност крал!

БЛАГОРОДНИКЪТ

И царствен при това.
Слуги на волята ви!

ЛИР

Виж, тъй може!
Но който иска да ме улови,
ще трябва да поприпка с мен!... Ти гониш!

Излиза, тичайки, следван от Слугите.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Такова зрелище извиква жалост
дори при просяк, камо ли при крал!
Но третата ти рожба ще издигне
природата от бездната, в която
захвърлиха я пъrvите ти две!

ЕДГАР

Сполайте, сър!

БЛАГОРОДНИКЪТ

Дал Бог доброто! Казвай!

ЕДГАР

Дали сте чули, сър, за предстоящо
сражение наблизо?

БЛАГОРОДНИКЪТ

То се знае!

Тук, който има слух, е чул за него!

ЕДГАР

А близо ли е чуждата войска?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Съвсем наблизо и се движи бързо.
Ядрото ѝ след час ще бъде тук.

ЕДГАР

Благодаря ви, сър. Това е всичко.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Кралицата ни се забави тута
по лично дело, но войските вече
са във движение.

ЕДГАР

Благодаря ви!

Благородникът излиза.

ГЛОСТЪР

Вземете ме, всеблаги божове,
та злото в мене да не ме подмами
отново да подиря своя свършек,
преди да бъде той угоден вам!

ЕДГАР

Добре се молиш, татко!

ГЛОСТЪР

А ти кой си
добри приятелю?

ЕДГАР

Един бедняк,
когото собствените му неволи
научили са жалостив да бъде
към чуждите. Ела, аз знам тук близко
подслон за теб!

ГЛОСТЪР

Благодаря ти, синко.
Дано небето да те награди!

Влиза Освалд.

ОСВАЛД

Наградата е моя! Провървя ми!
Предателю, безокият ти череп
е бил създаден, за да ме издигне!
Моли се бързо! Гол е вече мечът,

от който ще умреш!

ГЛОСТЪР

Дано е силна
десницата, която го държи!

Едгар се намесва.

ОСВАЛД

Селяк! Ще покровителстваш един
предател, обявен извън закона?
Марш, пес, че, току-виж, те заразил
със своята участ! Пускай му ръката!

ЕДГАР

Туй няма да го бъде! Не го давам!

ОСВАЛД

Пусни го, робе, че ти взех живота!

ЕДГАР

Върви си кратко по пътя, господине, и остави простите хорица
на мира! Ако тъй се взимаше живот, нямаше да изтрайваме по две
недели на тая земя... Не! Не приближавай стареца! Назад, казвам ти,
че ще опитам кое е по-яко — твоята глава или моят кривак! Ясно ли е?

ОСВАЛД

Ах, ти, бунище!

Бият се.

ЕДГАР

Ще ти изкъртя зъбките, сър! Не можеш ме уплаши с тия номера!

Освалд пада.

ОСВАЛД

Уби ме, робе!... Взимай таз кесия!...
Ако желаеш да получиш още,
зарий трупа ми, а това писмо...
във пазвата ми... отнеси на Едмънд,
граф Глостър... във британската войска...
О, ненавременна нелепа смърт!

Умира.

ЕДГАР

Познах те. Ти обслужваше порока
на своята господарка, както даже
самото зло не би могло да иска!

ГЛОСТЪР

Нима умря?

ЕДГАР

Ти, татенце, седни!
Ще го пребъркам. Може туй писмо
да ми окаже дружеска услуга.
Не диша вече. Съжалявам само,
че не умря с присъда и палач.
Прощавай, воськ! Вий, добри обноски,
недейте ме упреква! Няма как!
Заради тайната на своя враг
ний често му отваряме гърдите.
А туй е само плик. Ще позволите!

Чете.

„Спомни си взаимния ни обет! Сега ще имаш много сгодни случаи да го премахнеш. Стига да не ти липсва желание, ще се намери кой да ти създаде час и място. Ако той се върне победител, всичко е загубено. Тогава аз ще бъда негова пленица, а леглото му — затвор за

мен. Освободи ме от омразната му топлина и сам заеми своето място до мен като награда за подвига си!

Твоя любеща те (бих искала да прибавя: съпруга) Гонерила“
Жени, вместилища на мътни страсти!
Крои смъртта на благия си мъж,
за да добие вместо него брат ми!...
Теб, писмоносецо на тази двойка
от кървави развратници, набързо
със пясък ще зарина, а това
послание от страст и от омраза,
като назрее час ще дам на княза.
Добре ще е за него да узнай
за твойта служба и за твоя край!

ГЛОСТЬР

Зашо тъй груб съм! Кралят полудя,
а този мой корав, безчувствен мозък
крепи се още и разбира всичко!
Да можех да се смахна! О, тогава
беди и мисли щяха да вървят
по разни пътища и моята болка
сред лудостите щеше да загуби
съзнание за себе си!

Барабанен бой отдалече.

ЕДГАР

Да тръгнем!
Дочувам барабани! Хайде, татко!
Ще те предам на дружески ръце!

Илизат.

[39] Алебарда — средновековно оръжие — пика на края с острие подобно на брадва. ↑

[40] „... намираха ми бели власи... черните“ — т.е. хвалеха ме, че съм станал мъдър, преди да бях възмъжал. ↑

[41] Кентавърки (мит.) — кентаврите били легендарни същества, полуходра-полуконе, които обитавали областта Тесалия в древна Гърция. ↑

[42] „O, малък свят... ще се разсипе!“ — според космогонията от Шекспирово време човекът микрокосмос съдържал в себе си цялата Вселена — макрокосмоса. ↑

[43] „... сляпо Купидонче...“ (мит.) — Купидон, римски бог на любовта, бил представян като момченце с лък и стрели, сляпо или с превръзка на очите. ↑

СЕДМА СЦЕНА

Палатка във френския лагер.

Влизат Корделия, Кент, Благородникът и Лекар.

КОРДЕЛИЯ

О, честни Кент, повярвай ми, не зная
с какво да ти платя за добрината:
животът къс е, средствата ми — малки!

КЕНТ

Една услуга, щом е оценена,
о, господарко, тя е свръхплатена.
Което казах, е самата правда
без съкращения и без прибавки.

КОРДЕЛИЯ

Сега преоблечи се! Тези дрехи
ще ти припомнят лоши часове.
Смени ги, моля ти се!

КЕНТ

Господарко,
ако разкрия кой съм, ще попреча
на плана си. Недайте ме издава,
додето времето и аз не кажем!
Туй искам за награда.

КОРДЕЛИЯ

Ще го имаш!

Към Лекаря.

Баща ми е как е?

ЛЕКАРЯТ

Още спи, госпожо.

КОРДЕЛИЯ

Зазидайте, о, божове добри,
тоз пролом в изтерзания му дух!
Настройте пак разхлабените струни
на моя върнат в детството родител!

ЛЕКАРЯТ

Мадам, предлагам ви да го събудим.
Той спа достатъчно.

КОРДЕЛИЯ

Решете сам,
напътствува от своята наука!
Облечен ли е вече?

Слуги внасят в кресло спящия Лир.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Да, госпожо.
Додето спеше здравотворен сън,
сменихме вехтите му дрехи с нови.

ЛЕКАРЯТ

Госпожо, стойте тук, като го будим!
Не смятам, че ще буйства.

КОРДЕЛИЯ

Ей ме тука.

Музика.

ЛЕКАРЯТ

До него! Тъй! Свирачите, по-силно!

КОРДЕЛИЯ

Страдалецът ми беден! Татко мой!
Да иска изцелението свише
да капне цар за теб на мойте устни
та с таз целувка да поправя злото,
което си узнал!

КЕНТ

О, нежна обич!

КОРДЕЛИЯ

Дори и да не беше им баща,
на тези власи те дължаха милост!
Възможно ли е туй лице да бъде
оставено на шибашките вихри,
под тътнещия гръм, между слепящи
начупени светкавици, съвсем
като забравен пост със този шлем
непазещ нищо? Във такава нощ
бих пуснала край огъня си даже
и кучето на своя неприятел,
дори да ме е хапало, а ти
нощувал си с бродяги и свине
върху изгнила слама! Чудно как
останал е животът с теб, когато
умът те е напускал!... Той се буди!
Заговорете му!

ЛЕКАРЯТ

Не, по-добре е вас да чуе първа!

КОРДЕЛИЯ

Отдъхнахте ли, как сте, господарю?

ЛИР

Защо сте ме измъкнали от гроба?

Ти ангел си, пък аз съм в ада вързан
за огнен кръг и моите сълзи
ме парят като кипнала смола!

КОРДЕЛИЯ

Познавате ли ме коя съм, сър?

ЛИР

Да, знам те: дух си. Но кога умря?

КОРДЕЛИЯ

Все същото!

ЛЕКАРЯТ

Не се е досъбудил.

ЛИР

Къде съм бил? Къде съм? Ден е сякаш!
Навярно някой се шегува с мен!
Аз бих умрял от жал, да видя друг
тъй грозно разиграван!... Не разбирам!
Туй моите ръце ли са? Да видим!...
Боде! Усещам!... О, да знаех само
със сигурност къде съм и какво съм!

КОРДЕЛИЯ

В лицето ми се взрете, господарю,
и над главата ми ръка прострете
за благослов!... Не, сър! Не, тъй не бива!
Не коленичил!

ЛИР

Много ви се моля
не си играйте с мене! Аз съм само
един извеян старец, вече минал
осемдесет и право да ви кажа,
боя се, че не съм съвсем с ума си.

Аз мисля, че те зная... и теб също...
но се съмнявам, тъй като не схващам
къде съм и, макар да се напрягам,
не знам кога облякъл съм тез дрехи
и де съм спал нощес... Не ми се смеите,
но тази дама ми напомня мойто
дете Корделия...

КОРДЕЛИЯ

И тя е! Тя е!

ЛИР

Тез сълзи мокри ли са? Мокри! Не!
Недей да плачеш! Ако е у тебе
отровата, ще я изпия. Знам,
не ме обичаш — твоите сестри
измъчиха ме, спомням си, пък аз
не бях им дал причина; а ти имаш,
ти имаш за какво да...

КОРДЕЛИЯ

Нямам! Нямам!

ЛИР

Кажете ми във Франция ли съм?

КЕНТ

Във своите кралство, сър.

ЛИР

Не ме лъжи!

ЛЕКАРЯТ

Госпожо, вие виждате сама,
че болестта е победена в него
ала опасно е да се изпълва
ума му със загубеното време.

Внушете му, че трябва да си легне,
и повече недейте го вълнува,
преди да доукрепне.

КОРДЕЛИЯ

Господарю,
бъдете тъй добър, елате с мен!

ЛИР

Корделия, бъди ми търпелива!
Баща ти моли те да му простиш
и да забравиш. Аз съм стар и глупав.

Излизат всички освен Кент и Благородника.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Потвърждава ли се, че Корнуолският княз е бил убит?

КЕНТ

Да, сър.

БЛАГОРОДНИКЪТ

А кой е възглавил войската му?

КЕНТ

Говори се, че незаконният син на Глостър.

БЛАГОРОДНИКЪТ

А законният му син, Едгар, когото той пропъди, бил, казват, в Германия с граф Кент.

КЕНТ

Слухове много! Трябва да видим какво става. Британските войски се движат бързо.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Сражението се очертава кръвопролитно. Сбогом, сър!

Излиза.

КЕНТ

Ще свършим скоро — зле или добре,
от тази битка ще се разбере!

Излиза.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В британския лагер край Довър.

Влизат, с барабани и знамена, Едмънд, Регана, Благородници и Войници.

ЕДМЪНД

Вървете и узнайте дали князът
държи на своята последна дума,
или отново, повлиян от нещо,
се е отметнал. Той е колеблив
и пълен с разкаяния. Да каже
веднъж завинаги какво решил е!

Един Благородник излиза.

РЕГАНА

Със пратеника на сестра ми, явно,
е станало нещастие.

ЕДМЪНД

Изглежда
така ще е, госпожо.

РЕГАНА

Мили графе,
вий знаете какво добро ви готвя.
Кажете ми — но искрено, — не сте ли
в сърдечна връзка с моята сестра?

ЕДМЪНД

В почтена — да.

РЕГАНА

И досега не сте
откривали пътешката на брат ми
към скритното ѝ място?

ЕДМЪНД

О, госпожо,
таз мисъл ви петни!

РЕГАНА

И все пак мисля,
че вие двамата сте в тайна близост!

ЕДМЪНД

Кълна ви се, такова нещо няма!

РЕГАНА

И няма да го изтърпя! Мой графе,
недейте да интимничите с нея!

ЕДМЪНД

Не бойте се!... Сестра ви и мъжът ѝ!

Влизат, с барабани и знамена, Олбанският княз, Гонерила и Войници.

ГОНЕРИЛА (настани)

По-скоро ще загубя тази битка,
но няма да ѝ дам да ми грабне!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Здравейте, драга сестро! Чувам, сър,
че кралят с други, тласнати към бунт
от нашата суровост, е избягал
при дъщеря си. В битките, които
не носят чест, не съм показвал храброст
и в таз война участвувам, защото
в страната ни нахлул е чужденец,

а не защото тръгвам срещу краля
и другите, които против нас са
не без причини.

ЕДМЪНД

Благородни думи!

РЕГАНА

Но тук ненужни!

ГОНЕРИЛА

Нека се сплотим
в единство срещу общия ни враг!
Не му е времето за лични дрязги.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Съгласен. Да изгответим план за боя
с военачалниците!

ЕДМЪНД

Аз ще дойда
във вашата палатка подир малко.

РЕГАНА

Ти, сестро, няма ли да тръгнеш?

ГОНЕРИЛА

Не.

РЕГАНА

Все пак приличието го изисква.

ГОНЕРИЛА (*настани*)

Прозрачна гаташка!... Добре, ще дойда.

Докато всички — освен Олбанския княз — излизат, влиза, преоблечен, Едгар.

ЕДГАР

Сполайти, ваша милост! Ако нявга
говорил си с бедняци, чуй и мен!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Сега ще ви настигна!... Е? Да чуем!

ЕДГАР

Преди да почне боят, отвори
това писмо! Надвиеш ли врага,
накарай глашатая си да викне
човека, от когото е дошло.
Макар и да ме гледаш тъй окъсан,
ще ти представя знатен рицар, който
ще защити написаното в него.
Надвият ли те пък, тя твойта тука
ще е изпята и с това ще свърши
и всеки заговор. На добър час!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Постой за малко да го прочета!

ЕДГАР

Не мога! Забранено ми е, княже,
но щом речеш, каки на глашатая
да ме извика, и ще се явя.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Добре, върви! Сега ще го прегледам.

Едгар излиза.

Влиза Едмънд.

ЕДМЪНД

Врагът настъпи! Стройте свойте хора!

Това са сведенията за него,
събрани от отлични съгледвачи.
И бърже, сър!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Не бойте се! Ще смогнем.

Излиза.

ЕДМЪНД

На всяка поотделно клех се в обич
и двете мразят се като змии.
Дотук добре, ала коя да взема?
Едната? Двете? Никоя? Така е:
на никоя не ще се насладя,
додето двете са на този свят.
Ако покажа нежност към Регана,
сестра ѝ ще загуби ум от ярост;
а планът ми би тъпкал все на място,
ако остане жив мъжът ѝ. Тъй.
Аз в битката сега ще го използвам,
пък тази, за която той е пречка,
след туй от пътя ми ще го премахне.
А колкото до милостта, която
той готови се да прояви към Лир
и към Корделия, ний нека само
спечелим битката и ги пленим,
пък те ще видят! Аз за власт се боря
и длъжен съм да действам — не да споря!

Излиза.

ВТОРА СЦЕНА

На полето между двата лагера. Сигнал за атака.

Влизат, а след това излизат, с барабани и знамена, Корделия, Лир и френската Войска.

Влизат Едгар и Глостър.

ЕДГАР

Ела тук, татенце! Ха тъй! Използвай
гостоприемството на тази сянка
и се моли да победи доброто!
Ако се върна, ще ти дам утеша.

ГЛОСТЪР

Да те закрилят небесата, синко!

Едгар излиза.

Сигнал за атака и след това сигнал за отстъпление.

Влиза отново Едгар.

ЕДГАР

По-бързо, старче! Дай ръка! По-бързо!
Крал Лир загуби! Той и дъщеря му
са хванати във плен! Подай ръка!
Побързай! Хайде!

ГЛОСТЪР

Остави ме, драги!
Човек и тука може да изгниe.

ЕДГАР

Пак мислиш за смъртта? Човек е длъжен
да чака търпеливо своя час
за тръгване тъй, както е дочакал

чата да се яви на тоя свят.
Съзрелостта е всичко! Да вървим!

ГЛОСТЪР
И ти си прав!

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

В британския лагер край Довър.

Влизат — като победители — с барабани и знамена, Едмънд, Капитан и Войници, водещи пленените Лир и Корделия.

ЕДМЪНД

Да бъдат пазени под строг надзор,
додето тез, които ще ги съдят,
оповестят високата си воля!

КОРДЕЛИЯ

Не сме ний първите, които страдат,
защото рекли са добро да сторят.
За теб, кралю злочести, се измъчвам,
а инак бих презряла своя жребий.
Да искахме ли среща с тези наши
сестри и дъщери?

ЛИР

Не, не! Не, не!
Ела със мене! Да вървим в затвора!
Там с теб ще пеем като птички в клетка!
Поискаш ли от мен благословия
аз прошка ще ти искам коленичил;
и ще живеем тъй, и ще се молим,
и ще си спомняме старинни песни
и детски приказки; и отдалеч
през разказа на скитници нещастни,
до нас ще идват вести от дворците
и ние ще се смеем над онези
суетни златокрили еднодневки,
които пърхат в тях, и ще говорим
със своите съседи за това

кой губи, кой печели, кой пропада
и кой издига се; и като двама,
дарени с мощ пророческа, ще търсим
ключа към битието и така
ще надживеем личности и клики,
чиито приливи ще се редуват
със всяко новолуние!

ЕДМЪНД
В затвора!

ЛИР
Корделия над жертвите като тази
кадят тамян самите богове!
Нали те имам! Могат ни разгони
като лисици само ако грабнат
небесна факла! Избърши очи!
Проказата до кости ще ги скапе,
преди да ни разплачат! Ще ги видим
от глад да пукат! Идвай!

Лир и Корделия излизат, водени от Войници.

ЕДМЪНД
Капитане,
дръж тази заповед и ги последвай!
Веднъж те повиших. Ако изпълниш
добре и туй, ще си отвориш път
към върховете! Запомни от мене:
човекът е, какъвто е векът му.
На меча не приляга да е мек.
А тука няма място за въпроси.
Кажи, че си готов или търси си
поминък другаде!

КАПИТАНЪТ

Готов съм, сър!

ЕДМЪНД

Тогава впрягай се и се пиши
между щастливците, ако докараш
докрай написаното!

КАПИТАНЪТ

Ясно, сър!
Кола не тегля и овес не ям,
но ако е по силите човешки,
ще го докарам!

Излиза.

Тръбен звук. Влизат Олбанският княз, Гонерила, Регана и Войници.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Сър, вие днес доказахте, че сте
от храбрите, а и съдбата също
помага ви. Във вашите ръце
са тез, които бяха в боя наши
противници. Предайте ни ги, моля,
за да постъпим с тях, като претеглим
еднакво точно своята безопасност
и техните достойнства.

ЕДМЪНД

Сър, аз счетох
за целесъобразно да изпратя
на скрито място този дряхъл крал,
чиито сан и старост са способни
да привлекат народното сърце
и да наежат копията наши
срещу очите, на които те
дължат покорство. Все по таз причина
изпратих и кралицата със него.

И двамата готови са, от утре,
когато искате да се представят
пред висшия ви съд. Сега сме още
във пот и кръв и прясна скръб по близки,
а в миг такъв и най-доброто дело
изглежда зло на който е изпитал
зъба му върху себе си. Въпросът
за бившия ни крал и дъщеря му
изисква друго време.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Господине,
в таз битка вие мой сте подчинен,
а не мой брат!

РЕГАНА

Ний тази титла тъкмо
възнамеряваме да му дарим!
Преди да идете така далеч
във своята реч, би трябвало — аз мисля —
да ни запитате. Граф Глостър беше
началник на войската ни и наш
представител пред нея. Тази близост
му дава основание да бъде
назван наш брат.

ГОНЕРИЛА

Не пламвай толкоз, сестро
Със своите достойнства той стои
над всички твои титли!

РЕГАНА

Но облечен
и в моите права, той става равен
на най-добрите!

ГОНЕРИЛА

Още малко, драга,
и ще помисля, че ти е съпруг!

РЕГАНА

Шегите никога се събъдват!

ГОНЕРИЛА

Тъй ли?
Да нямаш малка грешка?

РЕГАНА

Драга моя,
ако не се усещах зле, аз бих те
поставила на място!... Генерале,
от днес са твои моите войски,
богатства, пленици и всичко друго,
което имам. Разполагай с тях
и с мен самата! Сдавам крепостта си!
В очите на света те прогласявам
свой господар!

ГОНЕРИЛА

И мислиш да го имаш?

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

От тебе не зависи да я спреш!

ЕДМЪНД

Нито от вас, милорд!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Това ще видим,
извънзаконен мелез!

РЕГАНА

Заповядай
да бият барабана! Докажи,

че моята титла ти принадлежи!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Недейте бърза!... Едмънд, задържан си
със обвинение, че си извършил
измяна, наказуема със смърт.

Показва Гонерила.

И тази златолюспа пепелянка
задържам също тъй.

Към Регана.

И възразявам
на вашите претенции към него
от името на своята съпруга;
тя с него разменила е обет
и аз, мъжът ѝ, няма да допусна
да ѝ го вземете. Щом толкоз чак
ви трябва мъж, опитайте със мен.
Жена ми е сгодена!

ГОНЕРИЛА

Пошъл фарс!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Ти носиш меч, граф Глостър! Заповядай
да прotrъбят двубой! Ако не дойде
друг някой да докаже върху тебе
измените, които си извършил —
безбройни и ужасни — ето тука

Хвърля му ръкавицата си,

залогът ми! Аз сам ще подкрепя
твърдението си със твойта кръв,
преди да вкуся хляб!

РЕГАНА

Не ще да мине!

ГОНЕРИЛА (*настрадани*)

Ако ти мине, вече на отрова
не давам вяра!

ЕДМЪНД (*хвърля своята ръкавица*)

Ето ти и моя
залог обратен! Този, който казва,
че Глостър е изменник, подло лъже!
Кажете да тръбят! Пред вас, пред друг,
пред който дръзне да излезе тук,
честта си аз ще знам да отстоя!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Викнете глашатая!

ЕДМЪНД

Глашатай!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Надявай се на свойта храброст само!
Ти сбра войската си от мое име
и аз от свое име я разпуснах.

РЕГАНА

Не мога вече!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Тя не е добре.
Идете с нея в моята палатка!

Извеждат Регана.

Влизат Глашатай.

Ела насам!... Тръбачът да засвири!...
А ти чети това!

ОФИЦЕР

Тръбач, тръби!

Тръбачът свири.

ГЛАШАТАЯТ (чете)

„Ако някой воин от тази войска — висок по род или звание — поддържа, че Едмънд, който се титулува граф Глостър, е многократен изменник, нека се яви при третия зов на тръбата! Едмънд е готов да докаже противното!“

ЕДМЪНД

Тръбач, тръби!

Тръбачът дава първи сигнал.

ГЛАШАТАЯТ

За втори път!

Тръбачът дава втори сигнал.

За трети!

Тръбачът дава трети сигнал. От дъното му отговаря друг тръбен звук.

Влиза Едгар, въоръжен и предиществан от Тръбач.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Запитай го защо се появява
при тръбния ни зов?

ГЛАШАТАЯТ

Кажете кой сте,
какъв по ранг и по каква причина
явявате се тук?

ЕДГАР

Аз нямам име.
Докрай изглозга ми го клеветата,

но аз съм рицар, колкото е оня,
с когото ида да кръстосам меч!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

А кой е той?

ЕДГАР

Тоз, който защитава
честта на Едмънд Глостър!

ЕДМЪНД

Едмънд сам
ще брани свойта чест! Какво му казваш?

ЕДГАР

Изваждай меч, та ако моята реч
оклевети сърце на благородник,
с десница да докажеш, че си прав!
Тоз, който аз измъквам срещу тебе,
е знак на моято рицарство и клетва.
Пред блясъка му аз твърдя, че ти —
макар издигнат млад, красив и умен,
сърцат и ловък — всъщност си изменник
и заговорник срещу този княз
измамник към небе, баща и брат,
предател от главата до петите,
изпъстрен със петна от черна мерзост
като пъпчива жаба! Отречи го
и моите десница, меч и дух
готови са пред всички да докажат,
че лъжеш!

ЕДМЪНД

Аз би трябвало да искам
да чуя името ти, но понеже
си с храбър вид и образован говор,
презирям, не приемам и отривам

възможността, която ми се дава
от рицарския устав, да отложа
дубоя с теб! Клеветнико, обратно
аз хвърлям ти ненавистните хули
и тъй като ги виждам да отскачат
от бронята на твойта безочливост,
с туй острие ще им проправя път
за там, откъде няма да успееш
да ги изтръгнеш никога... Тръбете!

Тръбачите дават сигнал за боя. Двамата се сражават. Едмънд пада.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Не го убивай!

ГОНЕРИЛА

Туй е клопка, Глостър!
По правилата ти не беше длъжен
да се сражаваш с непознат противник!
Иzmамен си, но не и победен!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Затваряй си устата, да не ти я
запуша с този лист!...

Към Едмънд.

Почекай малко!...
Ти, уроде, за който име няма,
на, припомни си подлостта сама!...
Не късай, драга! Значи го познаваш!

ГОНЕРИЛА

И тъй да е! Тук аз раздавам право!
Кой смее да ме съди?

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Гнъсна твар!

Кажи ми знаеш ли това писмо?

ГОНЕРИЛА

Отде да знам! Недей да ме разпитваш!

Излиза.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Не е на себе си! Вървете с нея!

Един Офицер излиза.

ЕДМЪНД

Виновен съм, в което ме вините...
и в друго, дваж по-лошо... то е вече
във миналото... както съм и аз...
Но кой си ти, комуто се усмихна
съдбата зла към мен? Ако си знатен,
прощавам ти.

ЕДГАР

На прошката със прошка
Не съм от теб по-малко знатен, Едмънд,
а ако повече съм, по-голям е
към мен грехът ти. Аз се казвам Едгар
и син съм на баща ти. Боговете
във своята върховна справедливост
превръщат жаждата ни за наслади
в оръдие за мъки. Мракът, в който
баща ми те зачена, угаси
светлика му!

ЕДМЪНД

Така е. Колелото
направи пълен кръг. И аз съм мъртъв!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Предсказваше походката ти още,
че знатен си! Ела да те прегърна!
Да скапе черна скръб това сърце,
ако съм хранил нявга в него злоба
към теб или баща ти!

ЕДГАР

Знам го, княже!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Къде укрива се до този миг
и как узна бедите на баща си?

ЕДГАР

Като се мъчех да ги облекча.
О, чуйте, княже, кратката ми повест,
а после нека туй сърце се пръсне!
Във жаждата си да избягна някак
наградата за моята глава
(Ах, сладост на живота, ти ни караш
с години да живеем всекичасно
във смъртен ужас, вместо да умрем
веднъж завинаги!), реших да взема
вида на луд, от който се отвръщат
и кучетата даже, и тъй срещнах
баща си сляп, с два пръстена кървящи
без камъни във тях. Водач му станах
помагах му, заради него просех
и утешавах го, но ни веднъж
не му разкрих (о, грешка!) кой съм. Само
сега, въоръжен, преди да тръгна
за тоз двубой — несигурен все пак,
макар и вярващ в своята победа, —
помолих го за бащин благослов
и му разправих своите неволи
от край до край. Но неговото старо

пропукано сърце — уви! — не смогна
да издържи борбата между двата
могъщи прилива от скръб и радост
и пръсна се с усмивка!

ЕДМЪНД

Твойта реч
затрогна ме и може би това
ще бъде за добро. Но продължавай!
Усещам, имаш още да разказваш.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Ако и то е тъжно, то задръж го!
От чутото аз вече на ръба съм
на сълзите!

ЕДГАР

Разбирам ви — за онъя
когото чуждата печал покъртва,
това е много. Да прибавя още
би значило далече да надхвърля
търпимото. Но трябва да го сторя!
Докато аз ридаех по баща си,
съзря ме един пътник и макар че,
отблъснат от ужасния ми вид,
отпърво искаше да ме избегне,
като разбра кой плаче, с горък вопъл
притисна ме в мъжествена прегръдка
и проснал се над мъртвия, през сълзи
разказа ми за себе си и Лир
такава тъжна повест, че от нея
почувствах аз как жизнените струни
запукаха в гръдта му, и когато
тръбачът ви иззвири втори път,
принуден бях да го оставя там
във безсъзнание.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Но кой бе той?

ЕДГАР

Граф Кент, сър! Кент! Изгнаният от краля,
но който бе го следвал преоблечен
като слуга за нужди, от които
и роб се би отвърнал!

Влиза Благородник с окървавен нож в ръка.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Помощ! Помощ!

ЕДГАР

Какво е станало?

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Разказвай бързо!

ЕДГАР

Какъв е този нож?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Димящ и кървав!
От нейното сърце!... О! Тя е мъртва!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Коя е мъртва? Казвай! Коя „тя“?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Жена ви, сър! Сестра ѝ пък издъхна,
отровена от нея! Тя призна!

ЕДМЪНД

Аз бях сгоден за двете. Подир малко

ще вдигнем двойна сватба!

Влиза Кент.

ЕДГАР

Ей го Кент!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Докарайте ги, живи или мъртви!

Благородникът излиза.

Пред тоз небесен съд от страх ний тръпнем,
но не от жал... Нима това е Кент?...
Мигът не позволява да те срещнем
според приличието.

КЕНТ

Аз съм тук,
за да си взема сбогом с мяя крал.
Къде е той?

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Най-важното забравих!...
Къде е кралят, Едмънд? Говори!
Корделия къде е?... Гледай, Кент!

Слуги внасят телата, на Гонерила и Регана.

КЕНТ

Какво е станало? Защо са мъртви?

ЕДМЪНД

Все пак обичан беше Едмънд Глостър!
Заради мен едната от тез двете
отрови другата и се уби!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Да, точно тъй. Покрийте им лицата!

ЕДМЪНД

Бера душа! След толкова зли ни
едно добро аз искам да направя!...
Пратете!... Бързо!... Някого в затвора!...
Аз dadoх заповед да умъртвят
Корделия и Лир... Не се бавете!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Веднага! Бягай!

ЕДГАР

При кого да ида?...
Кому си казал? Нужен ми е знак,
че първата поръка се отменя!

ЕДМЪНД

Наистина!... На!... Дай на капитана
тоз меч!... По-бързо!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Не губи ни миг!

Едгар излиза.

ЕДМЪНД

От мен и от жена ви той получи
нареждане веднага да обеси
Корделия в затвора и да пусне
слуша, че го е сторила сама
от отчаяние!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

О, богове,

пазете я!... Махнете го оттук!

Едмънд бива изнесен.

Влизат Лир, носещ мъртвата Корделия; Едгар, Офицер и други.

ЛИР

О, вийте! Вийте! Или сте от камък?
Да имах вашите очи, езици,
аз бих накарал тоз небесен купол
да се пропука! Тя е мъртва! Мъртва!
Аз знам добре кога човек е жив,
кога не е! Кой има огледало?
Ако диханието ѝ замъти
кристала или облаче остави
едва забележимо, тя е жива!

КЕНТ

Не е ли това краят на света?

ЕДГАР

Или подобие на този край?

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Небе, срути се и да свърши всичко!

ЛИР

Перцето мръдна! Жива е! Дали?
Ако е жива, всичките ми мъки
ще са изкупени, и то с надбавка!

КЕНТ

О, господарю!

ЛИР

Махай се оттук!

ЕДГАР

Това е Кент, добрият ви приятел!

ЛИР

Разбойници, зла чума да ви тръшне!
Вий всички сте предатели, убийци!
На ваше място щях да я спася,
аeto я, угаснала навеки!...
Корделия, Корделия, не бързай!
Какво ми казваш? А?... Как беше нежен,
как беше мек гласът ти! Мек и сладък!
Най-хубавото у една жена!...
Аз умъртвих палача ти!...

ОФИЦЕРЪТ

Така е.
Той го уби наистина.

ЛИР

Нали?

Навремето с хапливото си ножче
аз щях да ги накарам да подскочат!
Сега съм стар и мъката ме скърши...
Ти кой си? Моите очи не са
от най-добрите, истина ти казвам.

КЕНТ

Ако Съдбата каже, че в света
е любила и мразила двамина,
единият съм аз.

ЛИР

Не виждам ясно.
Не си ли Кент?

КЕНТ

Познахте, господарю.

Но где е вашият служител Кай^[44]?

ЛИР

А, Кай? Добър слуга. И майстор в боя.
Загинал е. Кой знае де лежи.

КЕНТ

Не е загинал. Ето го пред вас...

ЛИР

Почакай да те видя!

КЕНТ

... този, който
ви следваше от първата ви стъпка
в наклонния ви път.

ЛИР

Добре дошъл!

КЕНТ

Добре дошли не можем да сме тук,
о, господарю, нито аз, ни друг!
Тук всичко е печал и мрак, и гибел.
Големите ти дъщери са мъртви
от низка смърт!

ЛИР

Да, да. Така си мисля.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Речта му е безсмислена. Напразно
ще бъде да му казваме кои сме.

ЕДГАР

Уви, съвсем напразно.

Влиза Офицер.

ОФИЦЕРЪТ

Господарю,
Едмънд издъхна!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Дребна вест пред туй!...
Узнайте, рицари и приближени,
каква е волята ни: трябва всичко,
което би могло да облекчи
таз царствена разруха, час по-скоро
да се извърши. Колкото до мен,
отново обявявам се васал
на негово величество, додето
е жив на този свят. Кент, Глостър, вам
правата връщам с титли и прибавки,
заслужени от вас. И тъй ще бъде:
приятелят ще вкуси от плода
на свойта вярност, а врагът ще пие
от чашата на своята измяна...
Но вижте, вижте!

ЛИР

А моето глупаче — о, горкото —
обесено!... А?... Никакъв живот?
Как може едно куче, един кон
едно мишле да диша, да живее,
а ти да нямаш дъх? Не е възможно!...
И няма да се върнеш при баща си?
О, няма, няма, няма, няма, няма!...
Поразкопчайте ми туй копче, моля!
Благодаря ви, сър... Не, вижте тука!
Не виждате ли? Устните й! Ето!
Тук! Устните й! Гледайте!

Умира.

ЕДГАР

Издъхва!...

Милорд! Милорд!

КЕНТ

Разкъсай се, сърце!

Какво се бавиш!

ЕДГАР

Погледнете, сър!

КЕНТ

Недейте мъчи клетия му дух!

По-хубаво е да угасне в мир!

Враг негов само може да го връща
на уреда за мъки, върху който
бе вързан от живота!

ЕДГАР

Той е мъртъв!

КЕНТ

По-чудно е, че бе тъй дълго жив.

Излишни бяха дните му накрая!

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Телата отнесете! Не остава

освен да спуснем креп над таз държава.

Към Кент и Едгар.

Приятели, поддържайте я двама
след раните от разпрата голяма!

КЕНТ

Мен път ме чака. Кралят ми ме вика.

Не бива да оставям сам старика.

ОЛБАНСКИЯТ КНЯЗ

Не можем в толкоз скръб да съдим строго.
Бе много стар и се настрада много.
При тези мъки ние с вас едва ли
до тази възраст бихме издържали!

Излизат с траурен марш.

[44] „... вашият служител Кај“ — една от нередките прояви на недоглеждане у Шекспир: никъде другаде Кент не е назован с това име. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.